

Konwencja o ochronie gatunków
dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk

Stały Komitet

Rekomendacja nr 166 (2013) Stałego Komitetu, przyjęta 6 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego kodeksu postępowania w zakresie łowiectwa i inwazyjnych gatunków obcych

Stały Komitet ds. Konwencji o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, działając zgodnie z postanowieniami art. 14 Konwencji;

Uwzględniając, że głównym celem Konwencji jest zapewnienie ochrony dzikiej florze i faunie, poprzez poświęcenie szczególnej uwagi gatunkom, w tym gatunkom migrującym, które są zagrożone wyginięciem oraz gatunkom wrażliwym;

Powołując się na Artykuł 11, paragraf 2 b Konwencji, według którego każda Strona Umowy zobowiązuje się do ścisłego kontrolowania procesu wprowadzania gatunków obcych;

Powołując się na jej Rekomendację nr 99 (2003) o Europejskiej strategii dotyczącej inwazyjnych gatunków obcych;

Powołując się na jej Rekomendację nr 128 (2007) o Europejskiej karcie łowiectwa i różnorodności biologicznej;

Uwzględniając Inicjatywę na rzecz Zrównoważonego Łowiectwa UE;

Powołując się na Decyzję VI/23 6 Konferencji Stron Konwencji o różnorodności biologicznej, dotyczącą gatunków obcych zagrażających ekosystemom, siedliskom lub gatunkom oraz definicje używane w tym tekście;

Powołując się na X Konferencję Stron Konwencji o różnorodności biologicznej, na której przyjęto Plan strategiczny dla różnorodności biologicznej na lata 2011-2020 z jej 20 celami z Aichi, które mają zostać osiągnięte do roku 2020, w szczególności mając na myśli Cel 9 poświęcony inwazyjnym gatunkom obcym: "Do roku 2020 roku, inwazyjne gatunki obce i ich drogi rozprzestrzeniania się zostaną zidentyfikowane i zostaną nadane im priorytety, gatunki priorytetowe będą kontrolowane lub usunięte, drogi rozprzestrzeniania będą zarządzane, tak aby zapobiec ich introdukcji i aklimatyzacji";

Przyjmując z zadowoleniem Unijną strategię ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r., zatwierdzoną przez Radę Unii Europejskiej w czerwcu 2011 r., a w szczególności jej Cel 5, wzywający państwa członkowskie do walki z inwazyjnymi gatunkami obcymi, aby do roku 2020 inwazyjne gatunki obce oraz ich drogi rozprzestrzeniania zostały zidentyfikowane i aby został określony ich priorytet, gatunki priorytetowe zostały objęte kontrolą lub wyeliminowane, a drogi rozprzestrzeniania się były zarządzane w celu uniemożliwienia introdukcji i aklimatyzacji nowych inwazyjnych gatunków obcych;

Zgadając się na propozycję Komisji Europejskiej dotyczącą rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady o zapobieganiu i zarządzaniu introdukcją i rozprzestrzenianiem się inwazyjnych gatunków obcych i w oczekiwaniu na jej szybkie przyjęcie;

Zauważając potrzebę współpracy ze wszystkimi podmiotami zaangażowanymi w działalność łowiecką mającą na celu zapobieganie oraz zarządzanie wprowadzaniem i rozprzestrzenianiem się inwazyjnych gatunków obcych na obszar terytorium objęty Konwencją;

Odwołując się do Europejskiego Kodeksu postępowania w zakresie myślistwa i inwazyjnych gatunków obcych [dokumentu T-PVS/Plik (2013) 20];

Umawiającym się Stronom Konwencji zaleca:

1. uwzględnienie powyższego Europejskiego kodeksu postępowania przy sporządzaniu podobnych kodeksów - lub tam, gdzie ma to zastosowanie - przy sporządzaniu krajowych norm postępowania dotyczących łowiectwa i inwazyjnych gatunków obcych;
2. odpowiednią współpracę z podmiotami zaangażowanymi w działalność łowiecką w zakresie wdrażania i pomocy w rozpowszechnianiu dobrych praktyk i norm postępowania w celu zapobiegania i zarządzania wprowadzaniem, uwalnianiem i rozprzestrzenianiem się inwazyjnych gatunków obcych;
3. informowanie Stałego Komitetu o środkach podejmowanych w celu wdrożenia niniejszej rekomendacji.

Zaprasza Państwa Obserwatorów do uwzględnienia niniejszej rekomendacji i jej odpowiedniego wdrożenia.

Niniejsze tłumaczenie zostało wykonane na zlecenie Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska i nie jest oficjalnym tłumaczeniem Rady Europy.
Dokument opublikowany za zgodą Sekretariatu Konwencji Berneńskiej.

Strasburg, 26 listopada 2013 r.
[Inf20ecorr_2013.doc]

T-PVS/Plik (2013) 20 errata

KONWENCJA O OCHRONIE GATUNKÓW DZIKIEJ FLORY
I FAUNY EUROPEJSKIEJ ORAZ ICH SIEDLISK

Stały Komitet

33. posiedzenie
Strasburg, 3-6 grudnia 2013 r.

EUROPEJSKI KODEKS POSTĘPOWANIA W ZAKRESIE MYŚLISTWA I INWAZYJNYCH GATUNKÓW OBCYCH

WERSJA KOŃCOWA

*Dokument przygotowany przez
Pana Andreę Monaco¹, Pana Piero Genovesiego², Angusa Middletona³*

¹ L'Agenzia Regionale Parchi - Region Lazio (Włochy)

*² Instytut Ochrony i Badań Środowiska (Włochy) Przewodniczący Grupy Specjalnej IUCN SSC
ds. Gatunków Obcych*

*³ FACE - Federacja Stowarzyszeń na rzecz Łowiectwa i Ochrony Przyrody państw UE
z ramienia Konwencji Berneńskiej*

*Niniejszy dokument nie będzie rozprowadzany na posiedzeniu. Proszę zabrać ze sobą tę kopię.
Ce document ne sera plus distribué en réunion. Prière de vous munir de cet exemplaire.*

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
2. CEL I ZAKRES	5
3. TŁO	6
3.1 Myśliwi i łowiectwo w Europie.....	6
3.2 Łowiectwo jako droga introdukcji gatunków obcych.....	6
3.3 Wpływ gatunków obcych introdukowanych w celach łowieckich.....	10
3.4 Rola myśliwych w nadzorze i kontrolowaniu inwazyjnych gatunków obcych.....	12
4. KONTEKST	14
4.1 Kontekst międzynarodowy.....	14
<i>Konwencja o różnorodności biologicznej (CBD)</i>	14
<i>Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN) - Komisja ds. Przetrwania Gatunków (SSC)</i>	15
4.2 Kontekst europejski.....	16
<i>Dyrektywa ptasia</i>	16
<i>Konwencja Berneńska</i>	16
<i>Strategia UE dotycząca inwazyjnych gatunków obcych</i>	17
4.3 Inicjatywy krajowe.....	18
4.4 Stanowisko europejskich organizacji myśliwskich.....	19
5. PODZIĘKOWANIA	19
6. LITERATURA	20
<u>ZAŁĄCZNIKI:</u>	
EUROPEJSKI KODEKS POSTĘPOWANIA W ZAKRESIE MYŚLISTWA I INWAZYJNYCH GATUNKÓW OBCYCH	23
CEL I ZAKRES	23
ZASADY	24
1. Wystrzeżenie się celowej i przypadkowej introdukcji nowych inwazyjnych gatunków obcych łownych.....	24
2. Wystrzeżenie się celowej i przypadkowej introdukcji i rozprzestrzeniania się inwazyjnych gatunków obcych roślin w celu zapewnienia żywności i schronienia gatunkom łownym.....	24
3. Wykorzystywanie obcych gatunków w celu odnawiania populacji wyłącznie jeśli są to gatunki nieinwazyjne lub gatunki introdukowane w odległej przeszłości.....	25
4. Wybranie źródeł w celu odnowy populacji z populacji odpowiednich pod względem genetyki i kontroli chorób.....	25
5. Praktykowanie polowań z wykorzystaniem zwierząt, przy minimalizowaniu ryzyka ucieczki zwierzęcia oraz wpływu na gatunki rodzime.....	26
6. Rozważenie eliminacji i kontroli jako istotnych narzędzi zarządzania inwazyjnymi gatunkami obcymi oraz wspieranie ich realizacji przy obieraniu na cel gatunków łownych.....	27
7. Współpraca przy programach nadzoru i monitorowania dotyczących inwazyjnych gatunków obcych.....	27
ZAŁĄCZNIK 1: ZWIĄZEK MIĘDZY "EUROPEJSKIM KODEKSEM POSTĘPOWANIA W ZAKRESIE ŁOWIECTWA I INWAZYJNYCH GATUNKÓW OBCYCH" ORAZ "EUROPEJSKĄ KARTĄ ŁOWIECTWA I RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ"	28

EUROPEJSKI KODEKS POSTĘPOWANIA W ZAKRESIE MYŚLISTWA I INWAZYJNYCH GATUNKÓW OBCYCH

Dokument przygotowany przez

Pana Andreę Monaco¹, Pana Piero Genovesiego², Angusa Middletona³

¹ L'Agenzia Regionale Parchi - Region Lazio (Włochy)

*² Instytut Ochrony i Badań Środowiska (Włochy) Przewodniczący Grupy Specjalnej IUCN SSC
ds. Gatunków Obcych*

³ FACE - Federacja Stowarzyszeń na rzecz Łowiectwa i Ochrony Przyrody państw UE

z ramienia Konwencji Berneńskiej

1. WSTĘP

Inwazyjne gatunki obce zostały określone jako jedna z najważniejszych przyczyn bezpośredniej utraty bioróżnorodności i zmian w usługach ekosystemowych. W celu zaradzenia zagrożeniu inwazyjnymi gatunkami obcymi opracowano wiele instrumentów polityki międzynarodowej, wytycznych oraz narzędzi technicznych.

Art. 8 lit. h Konwencji o różnorodności biologicznej (CBD) wzywa strony do tego, by "w miarę możliwości i w odpowiednim zakresie", zapobiegały introdukcji, kontrolowały lub eliminowały te gatunki obce, które zagrażają ekosystemom, siedliskom lub gatunkom". W roku 2002 Konferencja Stron Konwencji o różnorodności biologicznej przyjęła *Wytyczne dotyczące inwazyjnych gatunków obcych* (Decyzja VI/23) jako podstawową reakcję polityczną. Pierwsza z zasad CBD stwierdza, że zapobieganie jest na ogół znacznie bardziej opłacalne i ma lepszy wpływ na środowisko niż środki podejmowane po introdukcjach inwazyjnych gatunków obcych.

Milenijna Ocena Ekosystemów (2005) podkreśla brak odpowiednich przepisów dla niektórych dróg introdukcji i uwzględnia przyjęcie środków w celu kontroli głównych dróg jako podstawowy cel ochrony przed zagrożeniem, jakie inwazyjne gatunki obce stanowią dla różnorodności biologicznej (Cel 6).

Europejska Strategia dotycząca inwazyjnych gatunków obcych została przyjęta w 2003 r. w ramach Konwencji Berneńskiej (Genovesi i Shine, 2004). Strategia określa priorytety oraz kluczowe działania mające na celu zapobiegnięcie lub zminimalizowanie negatywnego wpływu inwazyjnych gatunków obcych, podaje także przykładowe środki konieczne do odtworzenia gatunków i naturalnych siedlisk dotkniętych przez inwazyjne gatunki obce. Środki zapobiegawcze są priorytetem strategii, jednym z kluczowych działań jest zaś identyfikacja i zarządzanie drogami rozprzestrzeniania.

Europa, charakteryzująca się ciągłością terytorialną, dużym handlem, turystyką i transportem, a także systemem wolnego handlu, wymaga skoordynowanego podejścia do inwazyjnych gatunków obcych, realizowanego na skalę ponadnarodową. Wiele działań polityki europejskiej wymagać będzie dostosowania środków regulacyjnych i środków dobrowolnego stosowania mających na celu zajęcie się kwestią kluczowych dróg introdukcji inwazyjnych gatunków obcych na obszar regionu, np. handel zwierzętami, gospodarka leśna, akwakultura, ogrodnictwo itp. Komisja Europejska skupia się na aspektach regulacyjnych i jest w trakcie prac nad unijnym narzędziem prawnym zdolnym zająć się problemem inwazyjnych gatunków obcych, kluczowe jest jednak jednocześnie promowanie odpowiedzialnego zachowania również za pomocą ustalanych standardów, wytycznych odnośnie najlepszych praktyk, bądź kodeksów postępowania.

Dobrowolne kodeksy postępowania i najlepsze praktyki są de facto uznawane za podstawowe narzędzia "elastycznej realizacji celu", które mogą być dostosowane w odpowiednim zakresie przy

wspieraniu organów publicznych, federacji branżowych, grup użytkowników i/lub organizacji pozarządowych, celem zapewnienia odpowiedzialnych, proaktywnych zasad, a także ich spójnego zastosowania na obszarze całej Europy (Shine i in. 2010). Z drugiej strony, zasada samoregulacji jest uważana za bardziej efektywną niż jakikolwiek inny prawnie obowiązujący program.

Z tego powodu Konwencja Berneńska, przy wsparciu technicznym Grupy Specjalnej IUCN SSC ds. Gatunków Obcych, rozpoczęła pracę nad utworzeniem szeregu instrumentów dobrowolnego stosowania (wytyczne i kodeksy postępowania) obejmujących swym zakresem wiele branż, działań lub kontekstów mających potencjalny wpływ na introdukcję gatunków obcych (ogrodnictwo, łowiectwo, branża zwierząt domowych, ogrody botaniczne, ogrody zoologiczne i akwaria, obszary chronione). Rozwój tych instrumentów może odegrać istotną rolę w budowaniu świadomości kluczowych sektorów społecznych i jest w pełni zgodny z Celem 9 Planu strategicznego dla różnorodności biologicznej na lata 2011–2020 (CBD-COP, Nagoya, 2010, Decyzja X/38): "Do 2020 roku, inwazyjne gatunki obce i ich drogi rozprzestrzeniania się zostaną zidentyfikowane i zostaną nadane im priorytety, gatunki priorytetowe będą kontrolowane lub usunięte, drogi rozprzestrzeniania będą zarządzane, tak aby zapobiec ich introdukcji i aklimatyzacji", a także z Celem 5 Unijnej strategii ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r.

Łowiectwo stanowi od setek lat jedną z najważniejszych dróg introdukcji obcych gatunków ptaków oraz ssaków jako zwierzyny łownej. Ponadto, ucieczki następujące w wyniku polowań z wykorzystaniem zwierząt (np. sokolnictwo, polowanie z fretką) były przyczyną wielu przypadkowych introdukcji obcych gatunków drapieżników, co miało swoje konsekwencje ekologiczne i genetyczne. Niemniej jednak, w ostatnich dziesięcioleciach celowa introdukcja gatunków stała się znacznie rzadziej spotykana, głównie w następstwie wzrostu naturalnych populacji gatunków łownych, jak również z powodu głębokich zmian w regulacjach oraz podejściu myśliwych do zarządzania światem roślin i zwierząt. Łowiectwo nadal jednak pozostaje "otwartą drogą" dla gatunków obcych, zwłaszcza z uwagi na masowe odnawianie populacji małych gatunków łownych - w tym obcych gatunków łownych - prowadzone rokrocznie przez organizacje łowieckie oraz prywatnych właścicieli i agencje publiczne, a także nielegalne introdukcje nowych gatunków obcych w celach łowieckich, którego przypadki są sporadycznie odnotowywane w Europie.

W przypadku łowiectwa, przyjęcie dobrowolnego kodeksu postępowania może przyczynić się jednocześnie do wzrostu zainteresowania problemem inwazyjnych gatunków obcych w tym ważnym sektorze społeczeństwa, z jednej strony zmniejszając ryzyko spowodowania przez myśliwych nowej przypadkowej lub celowej introdukcji inwazyjnych gatunków obcych, a z drugiej strony podkreślając kluczową rolę, jaką myśliwi mogą odgrywać w przeciwdziałaniu inwazyjnym gatunkom obcym, na przykład, przez pomoc w nadzorze, monitorowaniu i łagodzeniu skutków wprowadzania inwazyjnych gatunków obcych.

Myśliwi już teraz uznali ten problem za bardzo istotny. W niedawnym *Manifeście Bioróżnorodności* (2010) europejscy myśliwi reprezentowani przez Federację Stowarzyszeń na rzecz Łowiectwa i Ochrony Przyrody Państw UE (FACE) oraz jej członków, stwierdzili konieczność identyfikacji, kontroli i zapobiegania wprowadzaniu obcych gatunków zwierząt i roślin.

Potrzeba taka została również jednoznacznie wyrażona w *Europejskiej karcie łowiectwa i różnorodności biologicznej*, utworzonej w ramach współpracy między FACE oraz Międzynarodową Radą Łowiectwa i Ochrony Zwierzyny (CIC), a także przyjętej w ramach Konwencji Berneńskiej w 2007 r. Karta ma na celu promowanie zasad i wytycznych w celu zapewnienia, że łowiectwo w Europie jest praktykowane w sposób zrównoważony, przy jednoczesnym zapobieganiu negatywnemu wpływowi na różnorodność biologiczną. Jedną z zasad wymienionych w Karcie skupia się na łowiectwie i gatunkach obcych (Zasada 4: "Utrzymać dzikie populacje rodzimych gatunków o adaptacyjnych pulach genowych") oraz zapewnia wytyczne dla organów regulacyjnych oraz zarządców.

Niniejszy dokument dostarcza dokumentację podstawową opierającą się na aktualnie dostępnych informacjach na temat łowiectwa oraz inwazyjnych gatunków obcych, w celu opracowania Kodeksu postępowania w zakresie łowiectwa i inwazyjnych gatunków obcych, który przedstawiony został w drugiej części dokumentu.

2. CEL I ZAKRES

Niniejszy Kodeks postępowania ma na celu zapewnienie zbioru zasad dobrowolnego stosowania dla myśliwych i zarządców łowieckich, które mają zostać przyjęte w celu usprawnienia zrównoważonego łowiectwa, zapobiegając negatywnemu wpływowi introdukcji i rozprzestrzeniania się inwazyjnych gatunków obcych sprowadzanych w celach myśliwskich, a także wzmocnienia wkładu myśliwych w zarządzanie i ochronę różnorodności biologicznej.

Kodeks bierze pod uwagę istniejące inicjatywy i odpowiednie zobowiązania i zasady nałożone przez Dyrektywę 79/409/EWG (Dyrektywa ptasia), Konwencję Berneńską oraz Konwencję o różnorodności biologicznej (CBD). Ponadto, Karta oparta jest na Zasadach opracowanych w Malawi i Addis Abebie dotyczących ochrony różnorodności biologicznej poprzez zrównoważone korzystanie (w tym łowiectwo) z jej komponentów.

Europejski kodeks postępowania w zakresie myślistwa i inwazyjnych gatunków obcych stanowi wkład w realizację punktów (1) *Budowa świadomości oraz wsparcia*, (5) *Zapobieganie*, (6) *Wczesne wykrywanie i szybkie reagowanie* oraz (7) *Łagodzenie skutków* stanowiących część Europejskiej strategii dotyczącej inwazyjnych gatunków obcych (Genovesi i Shine, 2004).

Ponadto, Kodeks określa udział myśliwych w „Europejskiej strategii ochrony bioróżnorodności na okres do 2020 r.” oraz w Planie strategicznym dla różnorodności biologicznej na lata 2011-2020 <http://www.cbd.wew/cop/cop-10/doc/press/press-briefs-en.pdf>).

Zakres niniejszego Kodeksu ma na celu pogłębienie pewnych aspektów problemu "łowiectwa oraz inwazyjnych gatunków obcych" i przyczynienia się do wzmocnienia postanowień Europejskiej karty łowiectwa i różnorodności biologicznej.

Kodeks korzysta z definicji uzgodnionych przez (1) Konferencję Stron Konwencji o różnorodności biologicznej dla celów opracowania Zasad Przewodnych Konwencji o różnorodności biologicznej, (2) Europejską Strategię dotyczącą inwazyjnych gatunków obcych przyjętą w ramach Konwencji Berneńskiej i (3) międzynarodową społeczność naukową (patrz Ramka 1: Terminologia).

TERMINOLOGIA

- ❖ "**gatunki obce**"¹ (synonim. nierodzone, egzotyczne) oznaczają gatunki, podgatunki lub niższe taksony wprowadzone poza ich naturalny obszar występowania (historyczny lub aktualny); obejmuje każdą część, gamety, nasiona, jaja lub zarodniki takich gatunków, które mogą przetrwać a następnie się rozmnażać, jak również formy udomowione oraz zdziczałe zwierzęta domowe (psy, fretki, itd.);
- ❖ "**inwazyjne gatunki obce**"¹ oznaczają gatunki obce, których wprowadzenie i/lub rozprzestrzenienie się zagraża różnorodności biologicznej;
- ❖ "**wprowadzenie**"¹ odnosi się do przemieszczania obcego gatunku poza jego naturalny zasięg (historyczny lub aktualny) przy pośrednim lub bezpośrednim udziale człowieka. Przemieszczanie to może odbywać się w obrębie kraju, między krajami lub między obszarami wychodzącymi poza zakres podziału politycznego;
- ❖ "**wprowadzenie celowe**"¹ odnosi się do umyślnego przemieszczania i/lub wprowadzenia przez ludzi gatunku obcego poza jego naturalny zasięg (historyczny lub aktualny);
- ❖ "**wprowadzenie przypadkowe**"¹ odnosi się do wszystkich innych przypadków wprowadzenia, które nie są celowe;
- ❖ "**wprowadzenie historyczne**"^{2,3} odnosi się do wprowadzenia gatunku obcego w dawnych czasach (np. archeofity, obce gatunki roślin introdukowane przed ok. 1500 r., zarówno celowo jak i przypadkowo, niezależnie od statusu inwazji).
- ❖ "**odnawianie populacji**"⁵ jest to przemieszczanie osobników z zamiarem zwiększenia liczby osobników danego gatunku w rodzimym siedlisku;

- ❖ **"aklimatyzacja"**¹ odnosi się do procesu produkcji potomstwa przez obcy gatunek w nowym siedlisku, zdolnego do przeżycia, z realnym prawdopodobieństwem jego przetrwania;
- ❖ **"droga (wprowadzenia)"**² odnosi się do działania ludzkiego, które staje się przyczyną celowego lub przypadkowego wprowadzenia;
- ❖ **"eliminacja"**⁴ odnosi się do kompletnego i trwałego usunięcia całości dzikiej populacji gatunku z określonego obszaru za pomocą czasowej kampanii;
- ❖ **"zapobieganie"**² odnosi się do zarządzania inwazyjnymi gatunkami obcymi w celu uniemożliwienia (lub opóźnienia) rozprzestrzenienia się gatunku na inne obszary, włączając w to szybką reakcję na napływ gatunku.
- ❖ **"kontrola"**² odnosi się do zarządzania inwazyjnymi gatunkami obcymi w celu zmniejszenia gęstości i liczby ich populacji, w celu utrzymania ich wpływu na akceptowalnym na dłuższą metę poziomie.
- ❖ **"szybkie reagowanie"**² oznacza szybkie usunięcie obcego gatunku, zanim jego populacja zaaklimatyzuje się lub osiągnie określoną wielkość populacji i/lub zwiększy zasięg;
- ❖ **"nadzór"**² jest czynnością mającą na celu wykrywanie, identyfikację i lokalizowanie gatunków nowych dla danego regionu; jako taki, nadzór stanowi element decydujący o działaniu systemu wczesnego ostrzegania i szybkiego reagowania;
- ❖ **"monitorowanie"**² to systematyczne zbieranie danych na przestrzeni czasu i w określonym miejscu celem śledzenia ekologicznych zmian lub biologicznych reakcji na realizowane działania (np. eliminację i kontrolę).

Źródła: ¹ Decyzja VI/23 CBD; ² COE Europejska Strategia dotycząca inwazyjnych gatunków obcych; ³ Pysek i in. 2004.⁴ Encyclopaedia of Biological Invasions. Red. Simberloff, D. i Rejmanek, M. University of California Press. ⁵ Oświadczenie IUCN dotyczące Translokacji Organizmów Żywych, 1987.

3. TŁO

3.1 Myśliwi i łowiectwo w Europie

Łowiectwo zawsze było integralną częścią kultury i tradycji społeczeństw wiejskich Europy, przy istotnych różnicach istniejących między poszczególnymi jej krajami. Przyczyny łowiectwa na przestrzeni wieków uległy zmianie, z metody pozyskiwania pożywienia stało się ono formą aktywności rekreacyjnej i elementem gospodarki łowieckiej.

Obecnie w Europie jest ponad 7 300 000 myśliwych (dane FACE na rok 2010), przy gęstości wynoszącej około 1,3 myśliwego/km² i średniej wynoszącej 1 myśliwy na 76 mieszkańców, znów przy znacznych różnicach w zależności od regionu i kraju.

Mimo niedawnego uruchomienia portalu ARTEMIS (European Hunting Bag Data Collection Programme), wciąż brakuje szczegółowych oraz aktualnych informacji na temat pozyskania. Podczas, gdy statystyki dotyczące pozyskania są dostępne dla większości państw europejskich, źródła danych różnią się i nie wszystkie są publicznie dostępne; dane na temat upolowanych zajęczaków są fragmentaryczne i jedynie dane na temat upolowanych ptaków i kopytnych dostarczają dokładniejszych informacji, choć nie zostały one zebrane w sposób zharmonizowany (Apollonio i in., 2010). Kilka obcych gatunków ma wielkie znaczenie jako gatunek łowiecki, na przykład w Wielkiej Brytanii roczny odstrzał bażantów *Phasianus colchicus* został oszacowany na 12 mln sztuk (Tapper, 1999), a we Francji w roku 1975 zostało ustrzelonych 13,5 mln dzikich królików *Oryctolagus cuniculus* przy 3,2 mln ustrzelonych w roku 1999 (Letty i in., 2006).

Łowiectwo jest nie tylko ważną formą spędzania wolnego czasu, ale także odpowiednim działaniem społeczno-gospodarczym przynoszącym bezpośrednie i pośrednie korzyści przede wszystkim w gospodarstwach wiejskich. W 1995 r. przyniosło ono około 10 miliardów euro zysku

i utworzyło przeciętnie 1 stanowisko pracy na każdym z 65 europejskich myśliwych (Pinet, 1995). Według najnowszych danych szacunkowych w "branży" łowieckiej zatrudnionych jest co najmniej 120 000 osób (PACE, Rekomendacja 1689, 2004: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta04/EREC1689.htm>). W Wielkiej Brytanii same polowania na bażanty generują rocznie ponad 300 mln £ zysku i dostarczają 26 550 miejsc pracy (Tapper, 1999).

3.2 Łowiectwo jako droga wprowadzania gatunków obcych

Łowiectwo jest na ogół uznawane za jedną z najpowszechniejszych przyczyn introdukcji ssaków (w szczególności należących do rzędu parzystokopytnych i zajęczaków) oraz ptaków (szczególnie rząd grzebiących oraz blaszkodziobych) (Lever, 2005; Nentwig, 2003; Genovesi i in., 2012). Blackburn i in. (2009) niedawno nazwali łowiectwo kluczowym powodem przemieszczania ptaków.

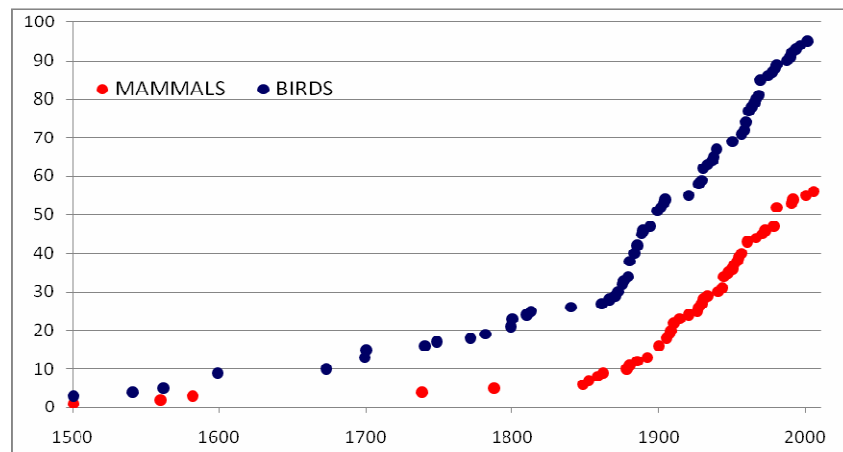
W celu stworzenia nowych możliwości łowieckich, w celu pozyskiwania mięsa lub z przyczyn czysto rekreacyjnych, ludzie od setek lat wprowadzali gatunki obce jako zwierzyńnię łowną. Na przykład, dzikie króliki od czasów średniowiecza (Long, 2003); daniel *Dama dama* od XXI wieku (Philip Shirley, 1867 w: McDonald i Burnham, 2010) i bażanty od XV wieku (Lever, 2005) introdukowano jako gatunki łowne w wielu częściach Europy.

Analiza danych pochodzących z bazy danych DAISIE pokazała, że łowiectwo było główną drogą celowego wprowadzania ptaków (Kark i in. 2009); łowiectwo stanowiło źródło pochodzenia 25% introdukowanych gatunków ptaków i 21% gatunków ssaków w Europie (Genovesi i in. 2009). Inny z nowych przeglądów danych europejskich wskazał "cele żywieniowe/cele łowieckie" jako główne przyczyny wprowadzenia ptaków (61 gatunków) oraz ssaków (31 gatunków) (Hulme i in., 2008).

Należy podkreślić, że drogi introdukcji uległy znacznym zmianom w ciągu ostatnich dziesięcioleci i obecnie do celowej introdukcji obcych gatunków łownych dochodzi znacznie rzadziej (patrz Ramka 2: Tendencje w zakresie wprowadzania gatunków obcych w celach łowieckich). Ów spadek znaczenia można wyjaśnić kilkoma przyczynami: zwiększona świadomość myśliwych dotycząca problemu inwazji biologicznej, zmiany krajowych i międzynarodowych przepisów, wypracowanie zasad bardziej zrównoważonej gospodarki łowieckiej, wzrost naturalnych populacji gatunków łownych.

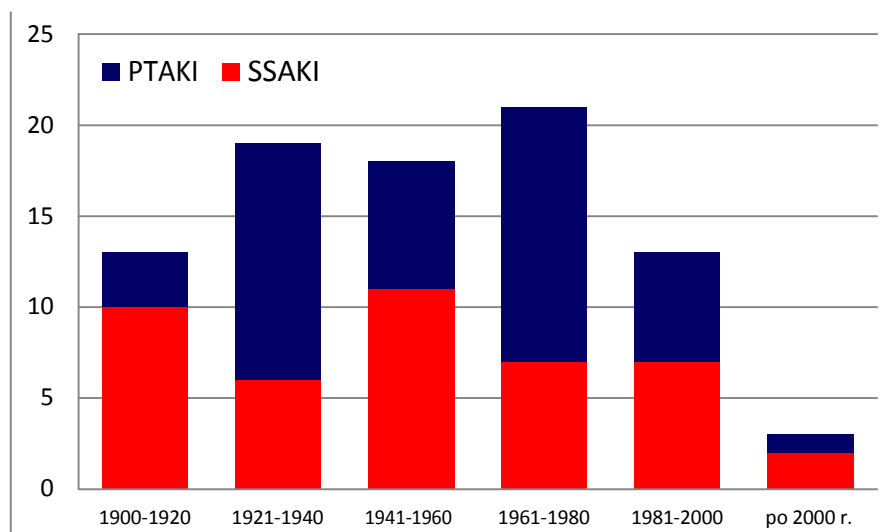
TENDENCJE W ZAKRESIE WPROWADZANIA GATUNKÓW OBCYCH W CELACH ŁOWIECKICH W EUROPIE

Łowiectwo zawsze stanowiło podstawową drogę celowego wprowadzania obcych ptaków i ssaków z widocznym wzrostem w drugiej połowie XIX wieku (Rysunek 1).

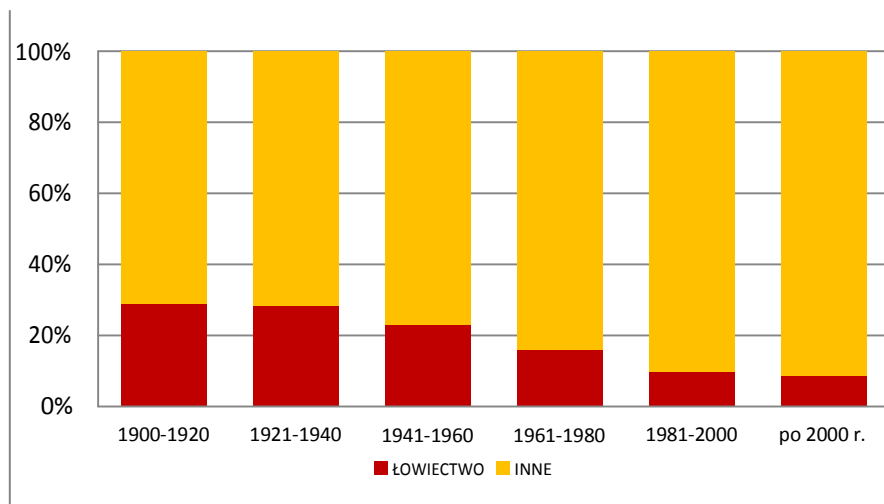
Rys. 1 - Tendencje w zakresie wprowadzania ssaków oraz ptaków w celach łowieckich [mammals – ssaki, birds – ptaki]: łączna liczba przypadków introdukcji w celach łowieckich w Europie od roku 1500 (oryginalna analiza oparta na danych Europejskiego wykazu inwazyjnych gatunków obcych DAISIE; <http://www.europe-aliens.org>).

Liczba przypadków celowego wprowadzenia gatunków obcych w celach łowieckich zmniejsza się od lat osiemdziesiątych i była bardzo niska w ciągu ostatnich dziesięcioleci (Rys. 2).

Rys. 2 - Tendencje w zakresie wprowadzania ssaków i ptaków w celach łowieckich: liczba przypadków introdukcji w Europie od 1900 r. z podziałem na okresy 20 lat (oryginalna analiza oparta na danych Europejskiego wykazu inwazyjnych gatunków obcych DAISIE; <http://www.europe-aliens.org>).

Drogi introdukcji uległy w ciągu ostatnich dziesięcioleci znacznym zmianom. Analiza bazy danych DAISIE wykazała, że w ostatnim wieku liczba przypadków wprowadzenia w celach łowieckich w Europie zmniejszyła się z 30% (1900-1920) do 10% (1980-2010) całkowitej liczby znanych introdukcji (Rys. 3).

Rys. 3 - Zmiany na przestrzeni czasu roli łowiectwa jako drogi introdukcji obcych gatunków ssaków i ptaków: procentowy udział przypadków introdukcji w Europie od 1900 (dane DAISIE; <http://www.europe-aliens.org>).

Najczęstszym obecnie rodzajem introdukcji gatunków nierodzimych w celach łowieckich jest introdukcja w celu odnowienia populacji małych gatunków łowieckich (głównie są to bażanty, króliki, zajęce, kuropatwy). Wypuszczanie na dużą skalę zwierząt łowieckich, nierzadko rozmnażanych w niewoli (np. w Wielkiej Brytanii co roku uwalnianych jest 20 milionów bażantów Tapper 1999; populacja pół miliona dzikich królików jest co roku odnawiana we Francji, Letty i in., 2006; 100 000 – 150 000 sztuk góropatwy azjatyckiej *Alectoris chukar* jest co roku uwalnianych na Cyprze, Hadjisterkotis, 1998), dokonywane jest przez organizacje łowieckie lub agencje publiczne, czasami ze środków przeznaczonych na ochronę przyrody. Co więcej, nowe nielegalne introdukcje obcych gatunków łownych są wciąż zgłaszane w różnych krajach (np. niedawne przypadki dotyczące populacji królika florydzkiego *Sylvilagus floridanus* we Włoszech lub dzika *Sus scrofa* introdukowanego w Irlandii, <http://www.biodiversityireland.ie/wild-boar-in-ireland/>).

Oprócz celowego uwalniania gatunków obcych w celach łowieckich, należy również wspomnieć o introdukcjach przypadkowych (ucieczki zwierzyny) gatunków używanych w polowaniach z użyciem zwierząt (np. sokolnictwo, polowania z fretką).

Sokolnictwo jest starożytną techniką łowiecką określaną jako "pozyskiwanie zwierzyny w jej naturalnym stanie i siedlisku za pomocą przeszkolonych ptaków drapieżnych" (<http://www.i-a-f.org/new/>). Sokolnictwo, uznane przez UNESCO w 2010 r. za żywe dziedzictwo ludzkości (<http://www.unesco.org/culture/ich/en/RL/00442>), jest popularne w całej Europie i jest często praktykowane z użyciem obcych gatunków ptaków drapieżnych, z których wiele jest krzyżówkami, które mogą się krzyżować dalej z ptakami rodzimymi. W UE rodzi się rocznie kilka tysięcy hodowlanych krzyżówek ptaków drapieżnych (ponad 3 000 w 2005 r.; Kenward i Larsson, 2006) i część z nich ucieka na wolność (642 krzyżówek uciekło w Wielkiej Brytanii w latach 1983-2007, Fleming i in., 2011). Szanse na to, iż krzyżówka sokoła skrzyżuje się dalej z przedstawicielem któregoś z rodzimych gatunków żyjących na wolności są małe, ponieważ krzyżówki uzyskuje się w niewoli niemal wyłącznie drogą sztucznej inseminacji oraz ze względu na niską płodność hybryd obojga płci, zarówno w pierwszym jak i w drugim pokoleniu. Dlatego też ryzyko, że krzyżówki sokoła staną się przyczyną introgresji obcych genów do puli genowej populacji żyjącej na wolności jest bardzo niskie.

Mimo to sokoły, które uciekły mogą przetrwać na wolności do osiągnięcia wieku dojrzałości

płciowej (ponad 2 lata), a następnie wydać na świat potomstwo, co potwierdza co najmniej 12 wykrytych przypadków krzyżowania się hybryd z osobnikami żyjącymi na wolności. Oznacza to, że ryzyko ingresji obcych genów jako rezultatu sokolnictwa, nawet jeżeli jest niskie, jest nieuniknione i musi być brane pod uwagę, zwłaszcza w przypadku zagrożonego wymarciem raroga *Falco cherrug*, sklasyfikowanego jako gatunek zagrożony na Czerwonej Liście IUCN (Nittinger *i in.*, 2006). Z tego powodu 6 spośród 16 krajów UE, w których sokolnictwo jest dozwolone, nie dopuszcza korzystania z krzyżówek (Kenward i Larsson, 2006).

Opinie co do tej kwestii są bardzo rozbieżne, niemniej jasne jest, że należy zająć się ryzykiem jakie niesie ze sobą hodowla krzyżówek jako gatunków obcych, nawet jeżeli jest niewielkie, w spójny sposób.

"Polowanie z fretką" jest techniką łowiecką wykorzystującą fretkę *Mustela furo*, prawdopodobnie udomowioną formę tchórza zwyczajnego, do wypłaszania królików z nor. Polowanie z fretką jest historyczną tradycją, praktykowaną co najmniej od czasów Cesarstwa Rzymskiego w niektórych krajach europejskich (np. Wielka Brytania, Hiszpania, Włochy); w Australii stanowi ono istotną metodę kontroli nadmiernej populacji królika. Od czasu do czasu fretki uciekają i nie udaje się ich schwytać, co może prowadzić do tworzenia się form samopodtrzymujących się populacji dziedzicznych (Medina i Martin, 2009). Introdukcje fretki zgłoszono w Nowej Zelandii, Australii, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii oraz we Włoszech (Long, 2003). Fretka jest drapieżnikiem, który może wywrzeć poważny wpływ na rodzimą faunę, w szczególności w ekosystemach wyspiarskich, gdzie mogą powodować istotne zagrożenia dla gnieźdzących się na ziemi i w norach ptaków nadbrzeżnych i morskich (Bodey *i in.*, 2011; Courchamp *i in.*, 2003, Dowding i Murphy, 2001). Ponadto, istnieją dowody na to, że fretki mogą krzyżować się z tchórzem dając płodne potomstwo (Davidson *i in.*, 1999). Fretki mogą także stanowić istotne zagrożenie ekonomiczne i sanitarne jako wektor gruźlicy bydłowej (Caley i Hone, 2005).

Psy od zawsze były wykorzystywane do celów łowieckich i były hodowane do polowań na wiele rodzajów zwierzyny przy użyciu różnych technik łowieckich. Psy gończe mogą uciec, zwłaszcza w trakcie polowania z naganką, które zakładają użycie dużych sfor. Zgubione psy mogą powodować poważne zagrożenie (drapieżnictwo, stres, zmiany w obszarze występowania itd.) dla wielu dzikich gatunków (np.: Bateson i Bradshaw 1997, Ciucci i Boitani 2008, Silva-Rodriguez i Sieving, 2012).

3.3 Wpływ gatunków obcych introdukowanych w celach łowieckich

Należy odnotować, że jedynie ograniczona część introdukowanych gatunków może z powodzeniem zaaklimatyzować się na wolności, rozprzestrzeniać się i wywierać wpływ na środowisko, gospodarkę, bądź ludzkie zdrowie (Keller *i in.* 2011). Dotyczy to również obcych gatunków introdukowanych w celach łowieckich. Niemniej jednak, kilka gatunków łownych wykazało negatywny wpływ na rodzime gatunki i ekosystemy (Arroyo i Beja, 2002; Scalera *i in.*, 2012):

- konkurencja:
 - we Włoszech, międzygatunkowa konkurencja introdukowanego daniela *Dama dama* została uznana za główną przyczynę spadku populacji endemicznego podgatunku sarny europejskiej *Capreolus capreolus italicus*, która została zmuszona do przeniesienia się na mniej urodzajne siedliska na terenach zalesionych regionu śródziemnomorskiego (Focardi *i in.*, 2006);
 - pokrywanie się diety rodzimego jelenia szlachetnego i egzotycznych gatunków rodziny wołowatych (muflona *Ovis orientalis musimon* i arui grzywiastej *Ammotragus lervia*) stwierdzono w centralnej Hiszpanii w trudnych warunkach tamtejszego lata; pozwala to autorom na stworzenie hipotezy o międzygatunkowej konkurencji i zalecenie kontroli introdukowanych gatunków (Miranda *i in.*, 2012);
- drapieżnictwo:

- dowody znaczącego drapieżnictwa ze strony dzików *Sus scrofa* w stosunku do zagrożonych populacji gadów i płazów zostały wykazane na podstawie analizy treści żołądkowej zwierząt w stanie Georgia, w USA (Buck Jolley i in., 2010);
- zdziczałe fretki wywierają istotną presję drapieżniczą na kiwi północnego (*Apterygiformes mantelli*), zagrożony gatunek nowozelandzkiego ptaka gnieźdzący się na ziemi, co powoduje poważny spadek jego populacji (McLennan i in., 1996).
- przenoszenie chorób i pasożytów:
 - introdukcja jelenia wapiti *Cervus elaphus canadensis* z Ameryki Północnej na teren Rezerwatu Łowieckiego w Mandurii (północne Włochy) w 1865 r. stała się przyczyną pierwszej odnotowanej introdukcji przywry *Fasciolodes magna* obecnie rozprzestrzenionej w obrębie centralnej Europy (Kralova-Hromadova i in., 2010);
 - obcy gatunek jelenia sika *Cervus nippon* stał się przyczyną pojawienia się wysysającego krew azjatyckiego nicienia *Aswthorius sidemi* w 100% polskiej populacji zagrożonego gatunku żubra europejskiego *Bison bonasus* (Drózd i in., 2003);
- zanieczyszczenie genetyczne:
 - hybrydyzacja i homogenizacja genetyczna góropatwy czerwonej *Alectoris rufa* i góropatwy skalnej *Alectoris graeca* spowodowane przez masową introdukcję populacji hodowlanej, będącej często efektem krzyżowania ze spokrewnioną kuropatwą górską *Alectoris chukar* została udokumentowana kilkakrotnie we Francji, Hiszpanii i Włoszech (Barbanera i in. 2009 i 2010);
- zmiany siedliska:
 - dowody wysoce negatywnego wpływu królika oraz arui grzywiastej na obfitość oraz obszar występowania gatunków roślin podszycia zostały wykryte w lasach tworzonych przez sosnę kanaryjską na wyspie La Palma (Hiszpania) (Garzon-Machado i in., 2010);
 - dowody eksperymentalne wskazują na wpływ daniela żerującego na siedliskach słowika rdzawego *Luscinia megarhynchos* oraz potencjalny wpływ na inne ptaki zależne od gęstej roślinności podszycia (Holt i in. 2010).
- rozpowszechnienie gatunków obcych:
 - króliki mogą stanowić czynnik rozpraszający w wyniku endozoochorii nasion inwazyjnych roślin obcych, czego dowiódł przykład *Acacia farnesiana* na Wyspach Kanaryjskich (Salas i in., 2009) oraz maku lekarskiego *Papaver somniferum* w Chile (Fernandez i Saiz, 2007).

Introdukcja obcych gatunków łownych może mieć również poważny wpływ ekonomiczny w przypadku rolnictwa i leśnictwa: w Niemczech starty w uprawach zbóż, polach, winnicach i sadach powodowane przez dzikie króliki przekraczają 5 milionów euro rocznie (Gebhart, 1996); roczny koszt całkowity szkód dokonanych przez króliki w Wielkiej Brytanii szacuje się na około 212 mln euro (Williams i in., 2010). W Emilii-Romanii, regionie w centralnych Włoszech, w okresie od roku 2003 do roku 2007 bażant spowodował zniszczenia w uprawach wyceniane na około 1 mln euro (niepublikowane dane regionalnego komitetu wykonawczego Emilii-Romanii).

Ponadto, łowiectwo zostało uznane za pośrednią drogę introdukcji obcych gatunków roślin (Hulme i in., 2008) wykorzystywanych przez myśliwych w celu odtworzenia siedlisk (np. schronienie dla zwierząt, zarośla, małe mokradła i obszary leśne) lub jako pożywienie dla gatunków łownych, (uprawy służące gatunkom łownym, dokarmianie; np. słonecznik bulwiasty *Helianthus tuberosus* w Polsce (Bzdęga i in., 2009)).

3.4 Rola myśliwych w nadzorze i kontrolowaniu inwazyjnych gatunków obcych

Myśliwi są źródłem głębokiej wiedzy tradycyjnej na temat gatunków i środowiska naturalnego i niejednokrotnie są silnie związani ze społecznością wiejską. Na obszarze Europy, myśliwi przyczyniają się do ochrony różnorodności biologicznej, współpracując z naukowcami w ramach działań monitorujących i badawczych (FACE, 2011). Myśliwi są zatem doskonałym przykładem koncepcji "nauki obywatelskiej" lub "obywatela pełniącego rolę badacza", terminów wykorzystywanych w programach opierających się na zaangażowaniu wolontariuszy w monitorowanie zasobów naturalnych w celu poprawy zarządzania i/lub prowadzenia badań, umożliwiając często naukowcom ukończenie badań, które w przeciwnym razie byłyby trudne do przeprowadzenia. Należy podkreślić, że podejście na zasadzie "nauki obywatelskiej" ma na celu głównie promowanie publicznego zaangażowania, informowanie i edukację. Odpowiednio przeszkoleni myśliwi mogą w istocie być skutecznym narzędziem programów monitorowania obszaru występowania inwazyjnych gatunków obcych i odgrywają zasadniczą rolę w nadzorze pojawiania się lub wprowadzania nowych inwazyjnych gatunków obcych, w celu wsparcia systemu wczesnego ostrzegania i szybkiego reagowania (Gallo i Wait, 2011; Genovesi i in., 2010) lub podnoszenia świadomości w zakresie inwazyjnych gatunków obcych. Należy zauważyć, że Unia Europejska ocenia obecnie możliwość opracowania unijnego systemu sprawozdawczości obywatelskiej dla inwazyjnych gatunków obcych (<http://circa.europa.eu/Public/irc/env/ias/library>), dzięki któremu myśliwi mogliby zapewnić faktycznie cenne wsparcie.

Przykładami głównej roli, jaką myśliwi mogą odgrywać w mierzeniu się z problemem inwazyjnych gatunków obcych oraz w podnoszeniu świadomości w tej sprawie jest zaangażowane w działania monitorujące oraz kontrolujące populację szopa pracza *Procyon lotor* w Niemczech od lat pięćdziesiątych (Vos i in., 2012), czy też projekt dotyczący zarządzania populacją jenota *Nyctereutes procyonoides* w Skandynawii prowadzony przez Szwedzki Związek Łowiecki (Dahl i in., 2010; patrz Ramka 3: Rola myśliwych w kontroli inwazyjnych gatunków obcych: zarządzanie populacją jenota w Skandynawii).

ROLA MYŚLIWYCH W KONTROLI INWAZYJNYCH GATUNKÓW OBCYCH: ZARZĄDZANIE POPULACJĄ JENOTA AZJATYCKIEGO W SKANDYNAWII

Przykładem istotnej roli, jaką myśliwi mogą odgrywać w przeciwdziałaniu inwazyjnym gatunkom obcym jest opracowanie systemu wczesnego ostrzegania dla populacji jenota w ramach projektu LIFE "Zarządzanie populacją jenota *Nyctereutes procyonoides* w krajach północnej Europy" (LIFE09 NAT/SE/000344) prowadzonego przez Szwedzki Związek Łowiecki i zarząd gospodarki łowieckiej (Dahl i in., 2010). Zasadniczym celem projektu jest zapobieganie aklimatyzacji populacji jenota w krajach skandynawskich i zapobieganie dalszej ekspansji gatunku. Projekt LIFE korzysta z innowacyjnego podejścia do kwestii zarządzania opierającego się o następujące działania:

- ❖ monitorowanie obecności i przemieszczania się populacji jenota azjatyckiego z wykorzystaniem kamery na podcierwień (z przynętą zapachową) oraz śledzenie zimą;
- ❖ chwywanie zwierząt przy użyciu pułapek lub psów;
- ❖ sterylizacja, kolczykowanie i radiowa identyfikacja (GPS), wszystkich pochwyconych sztuk;
- ❖ monitorowanie ruchu oznakowanych radiowo szopów w celu wykorzystania ich jako "Judasza" (ułatwiającego wykrywanie nieoznaczonych sztuk);
- ❖ kontrolowanie nieoznaczonych osobników żyjących w tej samej grupie co każdy osobnik pełniący rolę Judasza;
- ❖ edukacja i szkolenie lokalnych społeczności, myśliwych, ornitologów i konserwatorów przyrody w rozpoznawaniu gatunków, tropieniu, łowieniu i zastawianiu pułapek;
- ❖ informacje przekazywane opinii publicznej mające zachęcić ludzi do zgłaszania przypadków występowania jenota.

Dotychczas zgromadzone wyniki są bardzo zachęcające i podkreślają kluczowe znaczenie współpracy na poziomach krajowym i międzynarodowym w celu izolowania mobilnych gatunków inwazyjnych takich jak jenot.

Rys. 1 - materiał informacyjny stworzony w ramach projektu LIFE "Zarządzanie populacją jenota *Nyctereutes procyonoides* w krajach północnej Europy" (LIFE09 NAT/SE/000344).

Udział w programach kontroli gatunków obcych myśliwych działających rekreacyjnie jest kwestią sporną (Wittenberg i Cock, 2001), w niektórych przypadkach nie okazał się on przynosić szczególnych efektów w zakresie kontroli lub eliminacji inwazyjnych gatunków obcych. Przyczyn jest wiele: myśliwi mogą być zainteresowani zarządzaniem tylko niektórymi inwazyjnymi gatunkami

łownymi, mogą wybierać jedynie cele preferowane (np. dojrzałe samce z trofeum), myślistwo może zmniejszać wykrywalność docelowej populacji poprzez wzmożenie płochliwości zwierząt, a ponadto myśliwi mogą niechętnie podejmować się udziału w kampaniach eliminacyjnych lub programach intensywnej kontroli z uwagi na sprzeczne interesy w odniesieniu do utrzymywania populacji na dłuższą metę. Co więcej, część myśliwych może być niechętna programom eliminacyjnym ze względu na to, iż uważają je za niewłaściwe z punktu widzenia etyki łowieckiej oraz roli myśliwego. Poza tymi aspektami, należy podkreślić również, że w wielu przypadkach liczba polowań wymagana w celu znacznego zmniejszenia populacji zaaklimatyzowanego i rozrastającego się gatunku obcego jest niewykonalna z punktu widzenia technicznego.

4. KONTEKST

4.1 Kontekst międzynarodowy

Konwencja o różnorodności biologicznej (CBD).

CBD dotyczy problemu introdukcji inwazyjnych gatunków obcych w Artykule 8h, wzywając Strony do "*zapobiegania introdukcji, kontrolowania lub eliminowania gatunków obcych, które zagrażają ekosystemom, siedliskom oraz gatunkom*". Zrównoważone korzystanie z różnorodności biologicznej stanowi jeden z trzech celów określonych w pierwszym artykule Konwencji (<http://www.cbd.int/sustainable/>).

Na IV Konferencji Stron Konwencji o różnorodności biologicznej w Malawi w roku 1998, określonych zostało dwanaście zasad (*Zasady z Malawi*) dotyczących podejścia ekosystemowego do różnorodności biologicznej (<http://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-04/information/cop-04-inf-09-en.pdf>). VII Konferencja Stron Konwencji o różnorodności biologicznej w Malezji w roku 2004, przyjęła *Zasady z Addis Abeby oraz Wytyczne zrównoważonego korzystania z zasobów różnorodności biologicznej* (<http://www.cbd.int/sustainable/addis-principles.shtml>). *Zasady z Malawi i Addis Abeby* stanowią podstawę dla ochrony różnorodności biologicznej poprzez zrównoważone korzystanie (w tym łowiectwo) z jej zasobów, uznając, że cywilizacja człowieka stanowi integralną część ekosystemów.

CBD określiła inwazyjne gatunki obce jako główne zagrożenie przekrojowe i na VI Konferencji Stron Konwencji o różnorodności biologicznej w 2002 r. przyjęła decyzję VI/23 (<http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7197>) "Gatunki obce, które zagrażają ekosystemom, siedliskom lub gatunkom" i jej załącznik "Wytyczne w sprawie zapobiegania, introdukcji i łagodzenia wpływu gatunków obcych, które zagrażają ekosystemom, siedliskom lub gatunkom"; łowiectwa nie podano jako przykładu drogi introdukcji gatunków obcych.

Notatka techniczna (UNEP/CBD/SBSTTA/9/INF/32 z 5 listopada 2003 r., <http://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-09/information/sbstta-09-inf-32-en.pdf>) została przygotowana przez Grupę Ekspertów Technicznych Ad Hoc (Ad Hoc Technical Expert Group - AHTEG) zgodnie z paragrafem 9 Decyzji VI/23, który określa wymóg identyfikowania i badania pod kątem technicznym określonych luk i niezgodności w międzynarodowych strukturach regulacyjnych w zakresie zagrożenia różnorodności biologicznej przez inwazyjne gatunki obce, z uwzględnieniem poniższych dróg introdukcji. W uwadze technicznej stwierdza się, że "*łowiectwo (w tym wprowadzenie hodowanych gatunków łowieckich) [...] stanowi alternatywną drogę introdukowania*" i sugeruje się, iż zastosowanie narzędzi "*miękkiej*" polityki (*kodeksy postępowania, wskazówki, certyfikacje, itd.*) mogą odgrywać istotną rolę w budowaniu świadomości i w najskuteczniejszy sposób zapobiegać i zarządzać inwazyjnymi gatunkami obcymi. Ich opracowanie zajmuje często mniej czasu niż ma to miejsce w przypadku wiążących środków i może być prowadzone lub wspierane przez interesariuszy sektora prywatnego.

Wynik AHTEG został przyjęty przez Organ Doradztwa Naukowego, Technicznego i Technologicznego (SBSTTA) Konwencji o różnorodności biologicznej z Rekomendacją XI/12 na XXI Posiedzeniu, które miało miejsce w listopadzie 2005 roku.

Na X Konferencji Stron Konwencji o różnorodności biologicznej w Nagoi w roku 2010, Decyzja

X/38 (<http://www.cbd.int/decision/cop/?id=12304>) uwzględniła łowiectwo jako jedną z dróg introdukcji inwazyjnych gatunków obcych i genotypów, obok dróg introdukcji określonych przez Decyzję VI/23 i jej aneks. AHTEG został powołany do dalszego zbadania kwestii dotyczących inwazyjnych gatunków obcych i "zapropionowania sposobów i środków, w tym, między innymi, zapewnienia informacji naukowej i technicznej, porad i wskazówek w zakresie ewentualnego opracowania przez właściwe organy standardów, które będą mogły być wykorzystywane na poziomie międzynarodowym w celu uniknięcia rozprzestrzenienia się inwazyjnych gatunków obcych, których nie obejmują obecnie istniejące standardy międzynarodowe, w celu zajęcia się wykrytymi lukami i w celu zapobiegnięcia wpływowi i zminimalizowania ryzyka związanego z introdukcją inwazyjnych gatunków obcych jako zwierząt domowych, gatunków hodowanych w oceanarium czy terrarium, lub też używanych jako żywa przynęta w obecnym rozumieniu przepisów".

Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN) - Komisja Przetwarzania Gatunków (SSC)

51. Posiedzenie IUCN, które miało miejsce w Gland, w roku 2000, zatwierdziło Wytyczne w sprawie zapobiegania utracie różnorodności biologicznej powodowanej przez inwazyjne gatunki obce (http://intranet.iucn.org/webfiles/doc/SSC/SSCwebsite/Policy_statements/IUCN_Guidelines_for_the_Prevention_of_Biodiversity_Loss_caused_by_Alien_Invasive_Species.pdf), przygotowane przez Grupę Specjalistów SSC ds. Gatunków Obcych (ISSG). Celem tych wytycznych jest zapobiegnięcie utracie w przyszłości różnorodności biologicznej w wyniku szkodliwego wpływu inwazyjnych gatunków obcych, zgodnie z Artykułem 8 (h) Konwencji o różnorodności biologicznej. Jako zalecane działanie wytyczne sugerują "utworzenie wspólnych branżowych wytycznych i kodeksów postępowania, które minimalizują lub eliminują introdukcję przypadkową".

Raport końcowy warsztatów "Łowiectwo rekreacyjne: normy i certyfikacje" (http://www.conservaforce.org/pdf/SUSG_Workshop_Summary_Report_final.pdf) zorganizowane w Londynie, w roku 2006 przez członków Grupy Specjalistów SSC ds. Zrównoważonego Użytkowania (SUSG) stwierdza, że "istnieje szereg mechanizmów mających na celu zwiększenie równowagi, wkładu w ochronę oraz publicznej akceptacji łowiectwa, w tym: certyfikacje, wspieranie współpracy z rządem oraz poprawy zarządzania, opracowywania standardów, wytycznych odnośnie najlepszych praktyk, kodeksów postępowania, a także systemów modelowych". Spośród głównych problemów, którymi trzeba się zająć, specjaliści wskazali istnienie praktyk zmniejszających potencjalne korzyści, jakie łowiectwo przynosi dla ochrony środowiska, wśród nich introdukcję gatunków obcych w celach łowieckich czy hodowla genetycznych "mieszkańców" lub krzyżówek w celach łowieckich. Prace nad standardami, kodeksami postępowania, wytycznymi dobrowolnego stosowania oraz innymi "oznakami dobrej praktyki" zostały wskazane jako odpowiedni sposób reagowania na te problemy.

W 2006 r. Grupa Robocza SSC ESUSG ds. Zasobów Gatunków (WISPER) stworzyła "Wytyczne w sprawie zrównoważonego łowiectwa w Europie" (http://www.ruralnaturaleza.com/files/sostenible_europa.pdf). Celem dokumentu jest zapewnienie (niewiążącego) zbioru wytycznych dla zrównoważonego łowiectwa w odniesieniu do dzikich gatunków ptaków oraz ssaków, ale również mających zastosowanie w innych kontekstach, takich jak sokołnictwo. Dokument określa zasady, cele i wytyczne. Jedną z dwóch głównych zasad ekologicznych jest to, że "łowiectwo nie powinno w sposób negatywny wpływać na długotrwały status ochronny populacji biologicznej, do której należą dane gatunki łowne". Cele obejmują utrzymanie różnorodności genetycznej zgodnie z polityką ochrony gatunków łownych (A.b) oraz zwiększenie różnorodności gatunków danej populacji biologicznej (B.a). Obcych gatunków łownych dotyczą bezpośrednio dwa zalecenia: "reintrodukować należy jedynie gatunki łowne wpisane na listę gatunków rodzimych zgodnie z Wytycznymi IUCN dotyczącymi reintrodukcji gatunków" (A.7) i "nie należy wprowadzać lub powodować napływu gatunków obcych" (A.8).

Oświadczenie IUCN dotyczące przemieszczania organizmów żywych - introdukcji, reintrodukcji i odnowy populacji zostało przygotowane przez Grupę Specjalistów SSC ds. Reintrodukcji i przyjęte w Gland w roku 1987 (<http://www.iucnsscrg.org/download/IUCNPositionStatement.pdf>). Oświadczenie to jest wstępną próbą opisu przemieszczania oraz zapewnienia wszechstronnych terminologii, zasad oraz wytycznych w celu "zmniejszenia szkodliwego wpływu introdukcji na równowagę systemów naturalnych". Łowiectwo uważa się za drogę wprowadzania obcych gatunków.

Zaktualizowana wersja Wytycznych IUCN w sprawie reintrodukcji i innego przemieszczania mającego na celu ochronę przyrody została opracowana przez Grupę Zadaniową ds. Reintrodukcji i Grupę Specjalistów ds. Gatunków Inwazyjnych w rezultacie prac w latach 2010-2012. (http://www.issg.org/pdf/publications/RSG_ISSG_Reintroduction-Guidelines-2013.pdf). Wytyczne te mają stanowić wykładnię procedur dla programów reintrodukcji mających na celu ochronę czy odtworzenie gatunku, nie dla celów łowieckich.

4.2 Kontekst europejski

Dyrektywa ptasia

Artykuł 11 Dyrektywy 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikiego ptactwa ("Dyrektywa ptasia") wzywa do zapobiegania szkodom w lokalnej faunie i florze dokonywanych przez introdukcję gatunków ptaków, które w naturze nie występują na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej. Jednakże, Wytyczne dotyczące łowiectwa opracowane w ramach "Dyrektywy ptasiej" (http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/hunting/docs/hunting_guide_en.pdf) nie określają łowiectwa jako drogi samodzielnego introdukowania gatunków obcych (np. odtwarzanie populacji).

Konwencja Berneńska

Artykuł 11.2.b Konwencji o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej i ich siedlisk ("Konwencja Berneńska", 1979) wymaga od Stron promowania reintrodukcji rodzimych gatunków i ścisłej kontroli introdukcji gatunków obcych.

W 2003 r. na Konwencji Berneńskiej przyjęto Europejską Strategię dotyczącą inwazyjnych gatunków obcych (<http://www.cbd.int/doc/external/cop-09/bern-01-en.pdf>). Strategia określa priorytety oraz kluczowe działania mające na celu powstrzymanie lub zminimalizowanie negatywnego wpływu inwazyjnych gatunków obcych, a także podaje przykładowe środki konieczne do odtworzenia gatunków i naturalnych siedlisk dotkniętych przez inwazyjne gatunki obce.

Łowiectwo oraz sokolnictwo zostały nazwane drogami introdukcji gatunków obcych, dla których Strategia zaleca "działanie w ramach Federacji Stowarzyszeń na rzecz Łowiectwa i Ochrony Przyrody państw UE (FACE) oraz krajowych organizacji łowieckich i strzeleckich w celu dokonania oceny ryzyka związanego z introdukcją obcych gatunków łowieckich dla odnowy populacji. Stosowana w odpowiednim zakresie współpraca dotycząca opracowania, przyjmowania oraz wdrażania Europejskiego kodeksu postępowania w zakresie myślistwa w celu regulowania i zarządzania takimi introdukcjami" oraz "działanie w ramach Międzynarodowego Stowarzyszenia na rzecz Sokolnictwa i Ochrony Ptaków Drapieżnych w celu uniemożliwienia ucieczek na wolność obcych gatunków ptaków drapieżnych wykorzystywanych w sokolnictwie oraz krzyżowania się tychże z gatunkami rodzimymi. Stosowana w odpowiednim zakresie współpraca w zakresie opracowania, przyjmowania oraz wdrażania Europejskiego kodeksu postępowania w zakresie sokolnictwa". Europejska Strategia podkreśla potrzebę aktywnego udziału myśliwych w nadzorze, monitorowaniu i łagodzeniu wpływu inwazyjnych gatunków.

Europejska karta łowiectwa i różnorodności biologicznej

Stały Komitet Konwencji Berneńskiej w Strasburgu w listopadzie 2007 r. w Warszawie przyjął Europejską kartę łowiectwa i różnorodności biologicznej opracowaną przez Grupę Roboczą przy współpracy z ekspertami, przedstawicielami Stron Konwencji Berneńskiej i organizacji pozarządowych zgodnie z Rekomendacją 1689 (2004) Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy (<http://assembly.coe.int/Main.asp?link/= Documents/AdoptedText/ta04/EREC1689.htm>).

W rekomendacji tej optowano za zastosowaniem Europejskiej Karty łowiectwa jako przewodnika określającego wspólne zasady i dobre praktyki łowieckie.

Postanowienia Karty są głęboko zakorzenione w Zasadach CBD z Malawi i Addis Abeby i została ona sporządzona przy wsparciu IUCN/SSC-ESUSG, Federacji Stowarzyszeń na rzecz łowiectwa i Ochrony Przyrody Państw UE (FACE) oraz Międzynarodowej Rady łowiectwa i Ochrony Zwierząt (CIC).

Celem Karty jest promowanie zasad i wytycznych mających na celu zagwarantowanie, że łowiectwo w Europie jest praktykowane w sposób zrównoważony, przy jednoczesnym zapobieganiu negatywnemu wpływowi na różnorodność biologiczną i pozytywnym wpływie na ochronę gatunków i siedlisk oraz potrzeby społeczeństwa (http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/hunting/index_en.htm).

Zasada 4. Karty skupia się na łowiectwie i gatunkach obcych ("Utrzymać dzikie populacje rodzimych gatunków o adaptacyjnych pulach genowych") oraz określa wytyczne dla organów regulacyjnych oraz zarządców:

- powstrzymywać wprowadzanie nowych gatunków obcych, które mogą stać się gatunkami inwazyjnymi i/lub mogą negatywnie wpływać na rodzimą faunę lub florę;
- angażować myśliwych w programy mające na celu eliminację inwazyjnych gatunków obcych;
- ułatwiać reintrodukcję pierwotnie rodzimych gatunków fauny i flory zgodnie z Wytycznymi IUCN i posiadać jasne plany zarządzania, które określają odtwarzanie populacji;
- uwzględniać w planach zarządzania czynniki genetyczne;
- sięgać po metody współpracy transgranicznej w celu zapewnienia populacji zdolności do adaptacji genetycznej;
- monitorować cechy genetyczne populacji gatunków o specjalnym znaczeniu dla myśliwych i organizatorów polowań;
- zaakceptować rezultat naturalnej rekolonizacji przez dzikie gatunki terenów, na których występowały niegdyś w naturze uwzględniając kontekst społeczno-gospodarczy;
- wspierać reintrodukcję z odpowiednich źródeł, ale wprowadzać lub reintrodukować gatunki wyłącznie w zgodzie z Wytycznymi IUCN;
- zapobiegać selekcji względem określonych cech fenotypowych lub behawioralnych osobników, które nie odzwierciedlają cech dzikiej populacji gatunku i mogą okazać się szkodliwe;
- wspierać naukowców i zarządców w monitorowaniu cech genetycznych populacji.

Inne wytyczne zawarte w Karcie sugerują, aby myśliwi i zarządcy:

- wspomagali tworzenie praw i struktur, które ograniczają konflikty i tworzą synergię między interesami łowieckimi i innymi interesami w zakresie ochrony przyrody, nagradzają stosowanie się do najlepszych praktyk (np. przy pomocy subsydiów lub przywilejów), a także przeciwdziałają wykroczeniom (3.1.2.1.b);
- uwzględniali w swych działaniach możliwy negatywny wpływ łowiectwa na inne funkcje ekosystemu, minimalizując i łagodząc go (3.5.2.1.c);
- aktywnie działali na rzecz ochrony czy odtworzenia siedlisk na odpowiednią skalę tam, gdzie jest to możliwe (3.5.2.2.a);
- w celu odtwarzania siedlisk wykorzystywali jedynie rodzime gatunki roślin (3.5.2.2.c);
- posiadali wiedzę w zakresie ekologii dzikiej fauny i flory oraz praktyk w zakresie jej ochrony (3.8.2.2.a);
- posiadali dostateczną wiedzę na temat identyfikowania, zwyczajów oraz ekologii zarówno gatunków łownych jak i innych gatunków (3.9.2.2.b);

Strategia UE dotycząca inwazyjnych gatunków obcych

W celu zajęcia się brakami w kompleksowych instrumentach UE utworzonych w celu radzenia sobie z inwazyjnymi gatunkami obcymi, w roku 2008 Komisja przyjęła Komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady zatytułowany: "W kierunku strategii UE w sprawie gatunków inwazyjnych", w którym zaprezentowano warianty rozwoju Strategii UE w tej sprawie (http://ec.europa.eu/environment/consultations/invasive_aliases.htm).

W 2011 r. przyjęta została Unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r. (COM (2011) 244), w tym jej Cel 5 "Przeciwdziałanie inwazyjnymi gatunkom obcym": *"do 2020 roku, inwazyjne gatunki obce i ich drogi rozprzestrzeniania się zostaną zidentyfikowane i zostaną nadane im priorytety, gatunki priorytetowe będą kontrolowane lub usunięte, drogi rozprzestrzeniania będą zarządzane, tak aby zapobiec ich introdukcji i aklimatyzacji";* a działanie 16 "Opracowanie wyspecjalizowanego instrumentu postępowania z inwazyjnymi gatunkami obcymi", mające na celu *"wypełnienie luk prawnych dotyczących regulacji przeciwdziałających inwazyjnym gatunkom obcym poprzez opracowanie wyspecjalizowanego instrumentu legislacyjnego do roku 2012"*.

W 2011 r. UE powołała trzy grupy robocze, przy udziale ekspertów, państw członkowskich oraz interesariuszy (w tym FACE oraz ISSG), których zadaniem było dostarczanie Komisji opinii oraz zaleceń w związku z pracami nad wyspecjalizowanym instrumentem postępowania z inwazyjnymi gatunkami obcymi. Zalecenia te będą dalej rozpatrywane oraz opracowywane przez Komisję Europejską w ramach dokonywania przez nią oceny wpływu oraz przygotowywania polityki postępowania z inwazyjnymi gatunkami obcymi. Trzy Grupy Robocze skupiły się na trzech głównych obszarach tematycznych; (1) zapobieganie; (2) wczesne ostrzeżenie i szybkie reagowanie; (3) eliminacja, zapobieganie, zarządzanie i odtwarzanie. Główne wyniki i stanowiska zostały podsumowane w dziesięciu raportach dedykowanych (<http://circa.europa.eu/Public/irc/env/ias/library>), co stanowi rezultat dyskusji między Grupami Roboczymi, ale nie reprezentuje oficjalnego stanowiska Komisji Europejskiej.

Raport "Eliminacja, zapobieganie, zarządzanie i odtwarzanie" obejmuje sekcję dotyczącą eliminacji i wykorzystania konsumpcyjnego (zwłaszcza w związku z łowiectwem) inwazyjnych gatunków obcych. Postanowienia praktyczne w tej sprawie:

- jest mało prawdopodobne, że wykorzystanie konsumpcyjne inwazyjnych gatunków obcych pomoże w eliminacji i może utrudnić osiągnięcie strategii eliminacji lub zapobiegania;
- promowanie wykorzystania konsumpcyjnego inwazyjnych gatunków obcych przykładą wagę do gatunków, co może przyczynić się do ich utrzymania lub rozprzestrzeniania się;
- programy nagród skutkowały dalszą introdukcją lub "hodowaniami" gatunków w celu uzyskania dochodu - co w oczywisty sposób przeciwstawia się jakimkolwiek celowi eliminacji;
- podczas analizy planów eliminacji konieczne jest często zrozumienie reakcji populacji w przeliczeniu na jednostkę działania kontrolnego, możliwość niekontrolowanego wykorzystania konsumpcyjnego na tym etapie może skomplikować planowanie eliminacji;
- umiejętności i wiedza myśliwych mogą być wartościowe dla elementów praktycznych eliminacji. Ich zaangażowanie powinno się opierać na ustalonym kodeksie postępowania. W trakcie działań eliminacyjnych lub zapobiegawczych należy zapewnić nadzór rządowy;
- niemniej jednak, jeśli gatunek rozpowszechnił się i eliminacja i zapobieganie nie jest już wykonalne (fazy łagodzenia, współlistnienia lub akceptacji), wówczas wykorzystanie konsumpcyjne może odegrać istotną rolę w zarządzaniu gatunkiem. Konieczna jest jednak przy tym ostrożność, w celu zapewnienia, że perspektywa wykorzystania konsumpcyjnego nie staje się przyczyną do wspomagania procesu aklimatyzacji i rozprzestrzeniania się.

4.3 Inicjatywy krajowe

Tylko kilka państw w Europie przyjęło określone przepisy dotyczące zapobiegania introdukcji gatunków nierodzimych w celach łowieckich. Na przykład, od roku 1997, Dania reguluje wprowadzanie obcych gatunków łownych za pomocą ustawy o łowiectwie: (<http://www.retsinfo.dk/DELFIN/HTML/A1997/0011429.htm>). Również Finlandia uchwaliła swoją własną ustawę o łowiectwie w 1993 roku (<http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1993/en19930615.pdf>) zakazując importu i wypuszczania na wolność gatunków łownych obcego pochodzenia bez zgody Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Leśnej.

Niektóre krajowe organizacje łowieckie przyjęły dobrowolne kodeksy postępowania etycznego (np. Francuska Federacja Myśliwych - <http://chasseaubroc.fr/chartechasseenfrance.htm>) mające na celu promowanie zasad etyki łowieckiej. Zasady samoregulacji podkreślają odpowiedzialność myśliwych wobec przyrody oraz ich rolę w ochronie różnorodności biologicznej; niemniej jednak, żaden z tych dokumentów nie odnosi się w sposób jasny do łowiectwa jako drogi introdukcji gatunków obcych.

Niektóre informacje na temat krajowych reguł i przepisów w zakresie inwazyjnych gatunków obcych w pięciu krajach europejskich (Finlandia, Irlandia, Słowenia, Hiszpania i Szwecja) zostały również zawarte w niedawnym raporcie FACE (2013). Celem tego raportu jest lepsze zrozumienie istniejących już krajowych regulacji dotyczących inwazyjnych gatunków obcych, w celu pełniejszego wsparcia prac UE mających na celu przyjęcie dedykowanej i solidnej polityki postępowania z inwazyjnymi gatunkami obcymi.

4.4 Stanowisko Europejskich Organizacji Myśliwskich

Europejscy myśliwi, reprezentowani przez FACE oraz jej członków aktywnie przyczynili się do stworzenia Europejskiej karty łowiectwa i różnorodności biologicznej. Ponadto, FACE jest bezpośrednio zaangażowane w ciągłe doskonalenie strategii UE dotyczącej inwazyjnych gatunków obcych i niedawno stworzonego Manifestu Różnorodności Biologicznej (<http://www.face.eu/biodiversity/index.html>) z kluczowymi założeniami odzwierciedlającymi zobowiązanie stowarzyszenia do uczestnictwa w debacie na temat różnorodności biologicznej oraz celów ustalonych po roku 2010. Manifest został sprawdzony i poprawiony po odbyciu się X Konferencji Stron Konwencji o różnorodności biologicznej w Nagoi w 2010 r. w celu zapewnienia spójności z decyzjami podjętymi przez społeczność globalną.

Manifest dotyka problemu inwazyjnych gatunków obcych, stwierdzając, że może istnieć potrzeba użycia środków kontroli i regulacji, a także określa dwa zobowiązania:

- FACE oraz jej członkowie powiadomią myśliwych o konieczności identyfikacji, kontroli i zapobiegania introdukcji obcych gatunków zwierząt i roślin.
- FACE oraz jej członkowie będą brać udział w kształtowaniu polityki odnośnie zagadnień takich jak kontrola inwazyjnych gatunków obcych oraz ochrona dużych drapieżników.

Inne zobowiązania dotyczące zrównoważonego łowiectwa oraz utrzymania funkcji ekosystemu w Manifestie są następujące:

- FACE oraz jej członkowie uzyskają lepsze zrozumienie zasad zrównoważonego użytkowania oraz ich wdrażania, promowanego przez Zasady CBD z Addis Abeby oraz Europejską kartę łowiectwa i różnorodności biologicznej Rady Europy.
- FACE oraz jej członkowie będą kierować działaniami mającymi na celu stworzenie inicjatyw w zakresie zrównoważonego korzystania z zasobów przyrody, komplementarną względem Inicjatywy na rzecz Zrównoważonego Łowiectwa, która w sposób wiarygodny reprezentuje oraz wspiera osoby korzystające z zasobów przyrody.
- FACE oraz jej członkowie będą starali się udoskonalić informacje o ekosystemach oraz usługach, których dostarczają poprzez nieustanne angażowanie się w prowadzenie wspólnych badań oraz monitoringu, które to przyczyniają się do nadawania rzeczywistej wartości zasobom różnorodności biologicznej.

5. PODZIĘKOWANIA

Wielu ekspertów miało swój wkład w stworzenie niniejszego dokumentu, dostarczając swoich uwag, sugestii oraz informacji na temat wstępnego projektu przedstawionego na IX oraz X Spotkaniu Grupy Ekspertów Konwencji Berneńskiej ds. inwazyjnych gatunków obcych (2011: St. Julians -

Malta; 2013: Alghero - Włochy) oraz podczas Spotkania Wybranej Grupy Ekspertów ds. inwazyjnych gatunków obcych, którego odbyło się w Rzymie (Włochy) dnia 15-16 marca 2012 roku. Spośród nich, specjalne podziękowania należą się Juanowi Luisowi Rodriguezowi Luengo, Wojciechowi Solarzowi, Melanie Josefsson, Huwowi Thomasowi, Staci McLennan, Riccardo Scalerze, Petriemu Nummi, a także Eladio Fernándezowi-Galiano, którzy dostarczyli nam bardzo pomocne uwagi i sugestie. Jesteśmy również wdzięczni Yvesowi Lecocqowi, Cy Griffinowi, Mattowi Gage'owi oraz Conorowi O'Gormanowi za ich wartościowy wkład w powstanie tego raportu. Analiza tendencji w zakresie introdukcji oparta jest na bazie danych DAISIE udostępnionej dzięki uprzejmości konsorcjum DAISIE.

Ten Kodeks postępowania został częściowo sfinansowany przez rząd Szwajcarii.

6. LITERATURA

- Arroyo B. i P. Beja (2002). *Impact of hunting management practices on biodiversity*. Report of the project "Reconciling gamebird hunting and biodiversity (REGHAB)" - EVK2-CT-2000- 200004, 78 pp.
- Apollonio M., R. Andersen i R. Putman (red.) (2010). *European Ungulates and their management in the 21st century*. Cambridge University Press, 604 stron.
- Barbanera F, Guerrini M, A Khan.A , Panayides P, Hadjigerou P. , Sokos C, Gombobaatar S, Sarah Samadi S, Khan B.Y, Tofanelli S, Pasoli G. i F. Dini (2009). *Human-mediated introgression of exotic chukar (Alectoris Chukar, Galliformes) genes from East Asia into native mediterranean partridges*. Biological Invasions, Tom 11, Numer 2, str. 333-348.
- Barbanera F, Olivera R.W. Pergams O.R.W, Guerrini M, Forcina G., Panayides P. i F. Dini (2010). *Genetic consequences of intensive management in game birds*. Biological Conservation. Tom 143, Wydanie 5, str. 1259-1268.
- Barrios-Garcia M.N. oraz S.A. Ballari (2012). *Impact of wild boar (Sus scrofa) in its introduced and native range: a review*. Biological Invasions, DOI 10.1007/s10530-012-0229-6.
- Bateson P. oraz E.L. Bradshaw (1997). *Physiological effects of hunting red deer (Cervus elaphus)*. Proc. R. Soc. Lond. B. 264: 1707–1714
- Blackburn T. M, Lockwood J.L. i P. Cassey (2009). *Avian Invasions. The Ecology and Evolution of Exotic Birds*. Oxford University Press, 305 stron.
- Bodey T.W, Bearhop S oraz R.A. McDonald (2011). *The diet of an invasive nonnative predator, the feral ferret Mustela furo, and implications for the conservation of ground-nesting birds*. Eur. J. Wildl. Rez. 57: str. 107-117.
- Buck Jolley D, Ditchkoff S.S., Bill D. Sparklin B.D., Laura B. Hanson L.B., Michael S. Mitchell M.S. oraz J. B. Grand (2010). *Estimate of herpetofauna depredation by a population of wild pigs*. Journal of Mammalogy. Tom 91, Nr 2, str. 519-524.
- Bzdęga K, Nowak T. I B. Tokarska-Guzik (2009). *Rośliny z rodzaju słonecznik Helianthus spp . W: Dajdok Z. oraz Pawlaczyk P. (redaktorzy) Inwazyjne gatunki roślin ekosystemów mokradłowych Polski*. Wydawnictwo Klubu Przyrodników. Świebodzin, str. 87-104.
- Caley P. oraz J. Hone (2005). *Assessing the host disease status of wildlife and the implications for disease control: Mycobacterium bovis u fretki*. J Apl Ecol 42: 708–719.
- Ciucci P. i L. Boitani (2008). *The Apennine brown bear: a critical review of its status and conservation problems*. Ursus 19(2): 130–145.
- Courchamp F, Chapuis J.L. i M. Pascal (2003). *Mammal invaders on islands: impact, control and control impact*. Biol. Wer. 78: 347–383
- Dowding J.E. and E.C. Murphy (2001). *The impact of predation by introduced mammals on endemic shorebirds in New Zealand: a conservation perspective*. Biol Conservat 99: 47–64.
- Drózd J., Demiaszkiewicz A.W. oraz J. Lachowicz (2003). *Expansion of the Asiatic parasite Ashworthius sidemi (Nematoda, Trichostrongylidae) in wild ruminants in Polish territory*. Parasitology Research. Tom 89, Nr 2, str. 94-97.
- FACE (2011). *The Hunter's Contribution to Biodiversity*. FACE, 11 str. <http://www.face.eu/Communication/Publications/Case%20studies.pdf>

- FACE (2013). *National regulations on invasive Species and Hunting*. FACE, 15 str.
- Fernándezowi, A i F. Sáiz (2007). *Europejska królika (Oryctolagus cuniculus L) jako disperser inwazyjnymi maku lekarskiego (Papaver somniferum L) w Robinson Crusoe wysp, Chile*. *Mastozool Neotrop.*, 14: 19-27.
- Fleming L.V., Douse A.F. i N.P. Williams (2011). *Captive breeding of peregrine and other falcons in Great Britain and implications for conservation of wild populations*. *Endang roślin Res* 14: 243–257.
- Focardi S, Aragno P, Montanaro P. i F. Ryga (2006). *Inter-specific competition from fallow deer Dama dama reduces habitat quality for the Italian roe deer Capreolus capreolus italicus*. *Ecography*. Tom 29, Wydanie 3, str. 407-417.
- Gallo T. i D. Wait (2011). *Creating a successful citizen science model to detect and report invasive species*. *BioScience*, 61 (6): 459-465.
- Garzón-Machado V. González-Mancebo J.M. Palomares-Martínez A, Acevedo-Rodríguez A, Fernándezowi-Palacios J.M, Del-Arco-Aguilar M. i P.L. Pérez-de-Paz (2010). *Strong negative effect of alien herbivores on endemic legumes of the Canary pine forest*. *Biological Conservation* 143: 2685–2694.
- Gebhart H. (1996). *Ecological and economic consequences of introductions of exotic wildlife (birds and mammals) in Germany*. *Wildlife Biology* 2: 205-211.
- Genovesi P., Bacher S., Kobelt M., Pascal M. i R. Scalera (2009). *Alien mammals of Europe. Rozdział 9. DAISIE, Handbook of Alien Species in Europe*. *Invading nature: Springer połączone szeregowo statusu inwazji ekologii*, Tom 3. Wydanie Springer.
- Genovesi, P., Carnevali, L., Alonzi, A. i R. Scalera (2012) *Alien mammals in Europe: updated numbers and trends, and assessment of the effects on biodiversity*. *Journal of Integrative Zoology*, str. 247–253.
- Genovesi P., Scalera R., Brunel S., Roy D. oraz Solarz W. (2010). *Towards an early warning and information system for invasive alien species (IAS) threatening biodiversity in Europe*. EEA Technical Report n.5/2010.
- Genovesi P. i C. Shine (2004). *European strategy on invasive alien species*. *Nature and Environment* 137: 67 str.
- Holt C. A., Fuller R. J. i P.M. Dolman (2010). *Experimental evidence that deer browsing reduces habitat suitability for breeding Common Nightingales Luscinia megarhynchos*. *Ibis*, 152: 335– 346.
- Hulme P.E., Bacher S., Kenis M., Klotz S., Kühn I., Minchin D., Nentwig W., Olenin S., Panov V., Pergl J., Pysek P., Roques A., Sol D., Solarz W. i M. Vilà (2008). *Grasping at the routes of biological invasions: a framework for integrating pathways into policy*. *Journal of Applied Ecology*. Tom 45, Wydanie 2, str. 403-414.
- Kark S., Solarz W., Chiron F., Clergeau P. oraz S. Shirley (2009). *Alien birds, Amphibians and Reptiles of Europe. Rozdział 8. DAISIE, Handbook of Alien Species in Europe*. *Invading nature: Springer połączone szeregowo statusu inwazji ekologii*, Tom 3. Wydanie Springer.
- Keller R. P., Geist J., Jeschke M. oraz I. Kuhn (2011). *Invasive species in Europe: ecology, status, and policy* *Environmental Sciences Europe*, 23: 23.
- Kenward, R. i T. Larsson (2006). *A survey of falconry in the European Union in the context of the wild birds directive*. Report to the ORNIS Committee, 19 str.
- Kralova-Hromadova I., Bazsalovicsova E., Štefka J., Špakulová M., Vávrová S., Szemes T., Tkach V., Trudgett A. i M. Pybus (2010). *Multiple origins of European populations of the giant liver fluke Fascioloides magna (Trematoda: Fasciolidae), a liver parasite of ruminants*. *International Journal for Parasitology*. Tom 41, Wydania 3-4, str. 373-383.
- Letty J., Aubineau J., Berger F. oraz S. Marchandeau (2006). *Repeuplements de lapin de garenne: enseignements des suivis par radio-pistage*. *Faune Sauvage* 274: 76–88.
- Lever C. (2005). *Naturalized birds of the world*. T. i A. D. Poyser, Londyn. 352 str.
- Long J.L. (2003). *Introduced mammals of the world: their history, distribution and influence*. CABI Publishing. CSIRO Publishing.
- McLennan J.A., Potter M.A., Robertson H.A., Wake G.C., Colbourne R., Dew L., Joyce L., McCann A.J., Miles J., Miller P.J. oraz J. Reid (1996). *Role of Predation in the Decline of Kiwi, Apteryx spp., in New Zealand*. *New Zealand Journal of Ecology*, 20(1): 27–35.
- Medina F.M. i A. Martin (2009). *A new invasive species in the Canary Islands: a naturalized*

- population of ferrets Mustela furo in La Palma Biosphere Reserve. Oryx, 44(1): str. 41-44.*
- Miranda M., Sicilia M., Bartolomé J., Molina-Alcaide E., Gálvez-Bravo L., and J. Cassinello (2012). *Contrasting feeding patterns of native red deer and two exotic ungulates in a Mediterranean ecosystem. Wildlife Research 39, 171–182.*
- Nentwig W. (2007). *Pathways in animal invasions. In Biological Invasion, Ecological Studies. Tom. 193.*
- Nittinger, F., Haring, E., Pinsker, W. i Gamauf, A. (2006). *Are escaped hybrid falcons a threat to the Pannonian population of the Saker Falcon (Falco cherrug)? W: Gamauf, A. i Berg, H.M. (redaktorzy) - Greifvögel i Eulen in Österreich (2006): 20-26.*
- Owen, M., Callaghan, D. oraz J. Kirby (2006). *Guidelines on Avoidance of Introductions of Non-native Waterbird Species. AEW Technical Series No.12. Bonn, Niemcy.*
- Pimentel D, McNair S, Janecka J, Wightman J, Simmonds C, O'Connell C, Wong E, Russel L, Zern J, Aquino T, Tsomondo T. 2001 r. *Economic and environmental threats of alien plant, animal, and microbe invasions. Agr Ecosyst Environ 84: 1–20.*
- Pinet J.M., (1995). *The hunter in Europe. FACE. 12 str.*
- Pyšek P., Richardson D.M., Rejmánek M., Webster G.L., Williamson M. oraz J. Kirschner, (2004). *Alien plants in checklists and floras: towards better communication between taxonomists and ecologists. Taxon, 53 (1): 131–143*
- Salas M., Fernández-Lugo S., and A. Naranjo (2009). *Interaction Between Two Exotic Invading Species: Endozoochory of Acacia farnesiana seeds by the European Rabbit (Oryctolagus cuniculus). The Open Forest Science Journal, 2, 86-90.*
- Scalera R., Genovesi P., Essl F. i W. Rabitsch W (2012). *The impacts of invasive alien species in Europe. EEA Raport techniczny nr16/2012.*
- Shine C., Kettunen M., Genovesi P., Essl F., Gollasch S., Rabitsch W., Scalera R., Starfinger U. and ten Brink, P. (2010). *Assessment to support continued development of the EU Strategy to combat invasive alien species. Final Report for the European Commission. Institute for European Environmental Policy (IEEP), Bruksela, Belgia.*
- Silva-Rodriguez, E.A. i K.E. Sieving (2012). *Domestic dogs shape the landscape-scale distribution of a threatened forest ungulate. Biological Conservation 150 (1): str.103-110.*
- Tapper S. (red) (1999). *A question of balance: game animals and their role in the British countryside. The Game Conservancy Trust, Hampshire.*
- Vos A, Ortmann S, Kretzschmar A.S., Köhnemann B. i F. Michler (2012). *The raccoon (Procyon lotor) as potential rabies reservoir species in Germany: a risk assessment. Berl. Münch. Tierärztl. Wochenschr. 125: 228–235.*
- Williams, F, Eschen, R., Harris, A, Djeddour, D, Pratt, C, Shaw, R.H., Varia, S, Lamontagne, Godwin, J., Thomas, S.E. oraz S. T. Murphy (2010). *The economic cost of invasive non - native species to Great Britain, CABI, 198 str*
- Wittenberg, R. i Cock, M.J.W (redaktorzy) (2001). *Invasive Alien Species: A Toolkit of Best Prevention and Management Practices. CAB International, Wallingford, Oxon, UK, xvii – 228.*

ZAŁĄCZNIKI

EUROPEJSKI KODEKS POSTĘPOWANIA W ZAKRESIE MYŚLISTWA I INWAZYJNYCH GATUNKÓW OBCYCH

CEL I ZAKRES

Inwazyjne gatunki obce są głównym czynnikiem zatracania różnorodności biologicznej oraz zmian ekosystemu, dlatego zarówno Plan Strategiczny Konwencji o różnorodności biologicznej oraz Unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r. wzywają do zwiększenia środków zapobiegawczych oraz lepszego reagowania na inwazje biologiczne. Walkę z gatunkami inwazyjnymi można wygrać jedynie przy wsparciu ze strony kluczowych interesariuszy, promujących odpowiedzialne zachowania oraz zaangażowanych w podnoszenie świadomości, wykrywanie biologicznych inwazji oraz wdrażanie środków reagowania.

Niniejszy Kodeks postępowania ma na celu dostarczenie zestawu zasad dobrowolnego stosowania dla myśliwych i zarządców łowieckich, które mają zostać przyjęte w celu usprawnienia zrównoważonego łowiectwa, zapobiegając negatywnemu wpływowi introdukcji i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych w celach łowieckich¹, a także zwiększenia udziału myśliwych w zarządzaniu i ochronie różnorodności biologicznej.

Kodeks bierze pod uwagę istniejące inicjatywy i odpowiednie zobowiązania i zasady dyrektywy 79/409/EWG (dyrektywa ptasia), dyrektywy 92/43/EWG (dyrektywa siedliskowa), Konwencji Berneńskiej oraz Konwencji o różnorodności biologicznej (CBD). Ponadto, opracowanie to oparte jest na Zasadach przyjętych w Malawi i Addis Abebie dotyczących ochrony różnorodności biologicznej poprzez zrównoważone korzystanie (w tym łowiectwo) z jej komponentów.

Europejski kodeks postępowania w zakresie łowiectwa i inwazyjnych gatunków obcych stanowi wkład w realizację punktów (1) *Budowa świadomości oraz wsparcie*, (5) *Zapobieganie*, (6) *Wczesne wykrywanie i szybkie reagowanie* oraz (7) *Łagodzenie skutków* stanowiących część Europejskiej strategii dotyczącej inwazyjnych gatunków obcych przyjętej w ramach Konwencji Berneńskiej.

Ponadto, Kodeks stanowi o wkładzie myśliwych w Unijną strategię ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r. ze szczególnym uwzględnieniem jej Celu 5, a także Planu Strategicznego dla Różnorodności Biologicznej na lata 2011-2020 (<http://www.cbd.int/cop/cop-10/doc/press/press-briefs-en.pdf>).

Zakres niniejszego Kodeksu ma na celu zajęcie się wieloma kluczowymi aspektami zagadnienia "łowiectwa oraz inwazyjnych gatunków obcych", a także przyczynienie się do wzmocnienia tego, co już ustalono w tej sprawie przede wszystkim w Europejskiej karcie łowiectwa i różnorodności biologicznej (patrz Załącznik 1).

Kodeks korzysta z definicji uzgodnionych przez (1) Konferencję Stron Konwencji o różnorodności biologicznej dla celów opracowania Wytocznych Konwencji o różnorodności biologicznej, (2) Europejską strategię dotyczącą inwazyjnych gatunków obcych przyjętą w ramach Konwencji Berneńskiej i (3) międzynarodową społeczność naukową (patrz Ramka 1 Raportu).

¹ Należy zauważyć, że jedynie ograniczona część gatunków obcych introdukowanych w celach łowieckich może z powodzeniem zaaklimatyzować się na wolności, rozprzestrzeniać się i wywierać znaczący wpływ na środowisko, gospodarkę, bądź ludzkie zdrowie. Istnieją jednak rzeczywiste przypadki gatunków łowieckich, które wywierają wpływ na różnorodność biologiczną.

ZASADY

1. Należy wystrzegać się celowego lub przypadkowego wprowadzania nowych inwazyjnych gatunków łownych

Inwazyjne gatunki obce są uznawane za jedno z głównych zagrożeń różnorodności biologicznej, wywierają również znaczny wpływ na gospodarkę oraz ludzkie zdrowie. Drogi introdukcji uległy zmianie w ciągu ostatnich dziesięcioleci, wykazując spadek ilości przypadków umyślnego uwalniania gatunków (np. w związku z łowiectwem) i wzrost wprowadzania przypadkowego.

Od czasów starożytnych łowiectwo stanowiło istotną drogę celowej introdukcji obcych gatunków ptaków (szczególnie z rzędu grzebiących i blaskodziobych) oraz ssaków (w szczególności z rzędu parzystokopytnych i zajęczaków). Oprócz celowego wprowadzania do środowiska gatunków obcych w celach łowieckich, należy również wspomnieć o introdukcjach przypadkowych (ucieczki zwierzyzny) gatunków obcych żyjących w zamkniętych obszarach łowieckich lub wykorzystywanych w polowaniach z użyciem zwierząt (np. sokolnictwo, polowania z fretką). Analizy najnowszych danych dla Europy określają łowiectwo jako główną drogę wprowadzania ptaków i jedną z najważniejszych dróg dla ssaków w tym regionie.

Należy podkreślić, że drogi wprowadzania uległy w ciągu ostatnich dziesięcioleci znacznym zmianom i do celowej introdukcji obcych gatunków łownych dochodzi obecnie znacznie rzadziej niż miało to miejsce w przeszłości.

Ów spadek znaczenia można wyjaśnić kilkoma przyczynami:

- większa świadomość myśliwych odnośnie problemu inwazji biologicznych,
- zmiany w przepisach krajowych i międzynarodowych,
- przyjęcie bardziej zrównoważonych zasad zarządzania łowiectwem,
- wzrost naturalnych populacji gatunków łownych.

Mimo wykazywanych tendencji, w różnych krajach wciąż odnotowuje się przypadki nowych, często nielegalnych, introdukcji obcych gatunków łownych. Dlatego też należy w sposób czynny reagować na problem inwazyjnych gatunków obcych poprzez unikanie celowego wprowadzania obcych gatunków łownych i zmniejszanie ryzyka ucieczki tych zwierząt, które trzymane są w niewoli lub na obszarach zamkniętych. Takie odpowiedzialne zachowanie, zalecane w Wytycznych IUCN dotyczących Zrównoważonego Łowiectwa w Europie jako najlepsza praktyka, uważane jest za kluczowy krok w celu zagwarantowania, że łowiectwo jest praktykowane w sposób zrównoważony, co stanowi główny cel Europejskiej karty łowiectwa i różnorodności biologicznej.

2. Wystrzeżenie się celowego lub przypadkowego wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków roślin w celu zapewnienia żywności i schronienia gatunkom łownym

Łowiectwo zostało również uznane za pośrednią drogę introdukcji i rozprzestrzeniania się obcych gatunków roślin stosowanych przez myśliwych w celu odtworzenia siedlisk (np. schronienie, zarośla, małe mokradła i lasy) lub jako pożywienie dla gatunków łownych. Wprowadzone rośliny niekoniecznie stają się gatunkami inwazyjnymi, lecz mogą w niektórych przypadkach przyczyniać się do degradacji siedliska zamiast ich odtwarzania, zagrażając rodzimym gatunkom roślin i zwierząt oraz wywierając wpływ na gospodarkę, ze względu na dodatkowe koszty zarządzania, zmniejszenie plonów oraz szkody w infrastrukturze.

Z tego powodu bardzo ważne jest zwiększenie świadomości myśliwych w tej sprawie, aby zminimalizować ryzyko spowodowania wprowadzenia inwazyjnych gatunków obcych. Odtwarzanie siedlisk oraz dostarczanie żywności gatunkom łownym powinno być prowadzone wyłącznie przy wykorzystaniu rodzimych gatunków roślin (najlepiej pochodzenia lokalnego) lub, w ostateczności, przy powstrzymaniu się od wykorzystania w tych celach inwazyjnych lub potencjalnie inwazyjnych

gatunków roślin.

3. Wykorzystywanie obcych gatunków w celu odnawiania populacji wyłącznie, jeżeli są to gatunki nieinwazyjne lub gatunki introdukowane w odległej przeszłości

Nawet jeśli introdukcja gatunków obcych powinna być zawsze uważana za zakłócenie ekosystemu, nie wszystkie gatunki obce są gatunkami inwazyjnymi, a niektóre stają się gatunkami inwazyjnymi po krótszym lub dłuższym czasie.

Wiele gatunków obcych było introdukowanych jako zwierzyzna łowna od czasów średniowiecza lub jeszcze wcześniej. Niektóre z nich nie stały się gatunkami inwazyjnymi (np. bażanty) ale inne mogą wywierać istotny wpływ na różnorodność biologiczną (np. dziki królik na wyspach).

Zapobieganie odnawianiu populacji niedawno wprowadzonych inwazyjnych gatunków obcych ma pierwszeństwo przed odnawianiem populacji tych gatunków, które zaaklimatyzowały się na danym terenie w rezultacie introdukcji historycznej (orientacyjnie, te, które zostały wprowadzone na dany teren przed XV wiekiem), zwłaszcza jeśli nie są gatunkami inwazyjnymi. Niemniej jednak, nawet odnowa populacji gatunków wprowadzonych w odległej przeszłości, w szczególności w ekosystemach wysp, powinna się opierać na podejściu zapobiegawczym, ocenie każdego indywidualnego przypadku i braniu pod uwagę w pierwszej kolejności skutków, a dopiero potem wartości historycznej i kulturowej.

Jak określono w Europejskiej karcie łowiectwa i różnorodności biologicznej, odnawianie populacji powinno być w każdym przypadku prowadzone w ścisłej zgodzie z Wytycznymi IUCN w sprawie reintrodukcji i innego przemieszczania w celu ochrony przyrody.

4. Wybieranie źródeł w celu odnowy populacji z populacji odpowiednich pod względem genetyki i kontroli chorób

Przemieszczane gatunki mogą wywierać silnie negatywny wpływ na poziomie gatunku/populacji poprzez hybrydyzację (wewnątrzgatunkową i międzygatunkową), przenoszenie chorób (mogą stanowić czynnik chorobotwórczy lub być wektorem/nosicielem) lub wprowadzenie na dany obszar patogenów i pasożytów. Wprowadzanie zwierzyzny w celu odnowy gatunków łowieckich jest w istocie uznawane za główną ścieżkę genetycznej homogenizacji i hybrydyzacji. Homogenizacja może powodować zmniejszenie żywotności lub rozrodczości. Międzygatunkowa hybrydyzacja może zagrażać integralności genetycznej rodzimych gatunków i w niektórych przypadkach prowadzić nawet do zmniejszenia się jego populacji. Zanieczyszczenie genetyczne wiąże się w każdym przypadku z ryzykiem utraty różnorodności biologicznej i należy się go wystrzegać.

Zasilanie populacji gatunków łownych zostało również uznane za drogę wprowadzania chorób lub nowych obcych patogenów. Populacje niektórych gatunków łownych (szczególnie z rzędu grzebiących) są często uzupełniane ze stad hodowlanych, co może wiązać się z problemami natury sanitarnej, szczególnie poważnymi w przypadku ptaków łownych hodowanych przez człowieka, z uwagi na fakt, że warunki chowu (sztuczne środowisko i duża gęstość populacji) dramatycznie zwiększają ryzyko rozprzestrzeniania się pasożytów i chorób zakaźnych.

Plany zarządzania i odnowy powinny uwzględniać zagadnienia z zakresu biogeografii i ochrony przyrody. Należy zadbać o odpowiednie cechy genetyczne stad służących do odnowy populacji oraz należy unikać wprowadzania do środowiska krzyżówek lub mieszanek z różnych obszarów biogeograficznych, zwłaszcza gdy stanowią one zagrożenie dla gatunków rodzimych.

Choć pomimo podjęcia wszystkich odpowiednich środków ostrożności nie jest możliwe zagwarantowanie, że zwierzęta będą całkowicie "wolne od pasożytów i chorób", ryzyko wprowadzenia nowej choroby lub patogenu na przeznaczony obszar powinno zostać ograniczone poprzez wybór, w planach odnowy populacji, tylko bezpiecznych źródeł, w których przeprowadzono odpowiedni nadzór sanitarny i/lub został poddany procedurze kwarantanny.

5. Praktykowanie polowań z użyciem zwierząt przy minimalizowaniu ryzyka ucieczki zwierzęcia oraz wpływu na gatunki rodzime

Wprowadzenia przypadkowe (ucieczki) gatunków używanych w polowaniach z użyciem zwierząt (np. sokolnictwo, polowania z fretką, polowania z psami) mogą wpływać na gatunki rodzime. Formy udomowione oraz dziczące formy gatunków udomowionych wykorzystywanych w łowiectwie (psy, fretki itd.) są w istocie gatunkami obcymi, które mogą w niektórych przypadkach poważnie wpłynąć na różnorodność biologiczną².

Sokolnictwo jest tradycyjną techniką łowiecką, niedawno uznaną przez UNESCO za żywe dziedzictwo ludzkości. Sokolnictwo jest praktykowane w całej Europie i wykorzystywane są w nim często obce gatunki ptaków drapieżnych, z których część stanowią krzyżówki tychże z gatunkami rodzimymi. Szanse na to, że krzyżówka sokoła skrzyżuje się dalej z przedstawicielem któregoś z rodzimych gatunków żyjących na wolności są bardzo ograniczone, ale ryzyko introdukcji obcych genów w rezultacie sokolnictwa powinno być brane pod uwagę.

Większość zagrożeń wynikających z sokolnictwa jest powodowana stosowaniem tej tradycyjnej techniki łowieckiej w zły sposób. Dlatego istotne jest, by sokolnicy podejmowali środki w celu zminimalizowania ewentualnego ryzyka powodowanego przez introdukcję obcych genów w rezultacie sokolnictwa, a także stosowali odpowiednie metody szkolenia ptaków do celów łowieckich. W celu zapewnienia bezpiecznej i zrównoważonej praktyki sokolniczej, ważne jest zachęcanie do przyjmowania dobrowolnych przepisów w ramach samoregulacji (np. kodeksy postępowania zgodne z niedawno proponowanymi przez Międzynarodowe Stowarzyszenie na rzecz Sokolnictwa i Ochrony Ptaków Drapieżnych - IAF). Sokolnicy powinni także negocjować przyjęcie odpowiednich krajowych/regionalnych środków regulacyjnych (np. przepisy przyjęte w 2011 r. przez Rząd Wysp Kanaryjskich) z władzami kraju lub regionu, uwzględniając naukowe dowody potwierdzające ryzyko introgresji genów lub aklimatyzacji inwazyjnych populacji ptaków drapieżnych.

Jako punkt wyjścia w zakresie samoregulacji, sokolnicy powinni przyjąć zalecenia ujęte w oświadczeniu Międzynarodowego Stowarzyszenia na rzecz Sokolnictwa i Ochrony Ptaków Drapieżnych dotyczącego krzyżówek sokoła:

- krzyżówki powinny być chowane, jeśli jest taka możliwość przez rodziców gatunku nie występującego lokalnie w środowisku naturalnym;
- krzyżówki powinny być wyłącznie oblatywane w dużych wolierach przystosowanych przy użyciu metody oblotu ze sztucznego gniazda³;
- krzyżówki powinny być oblatywane wyłącznie z użyciem niezawodnego zestawu telemetrycznego;
- należy wkładać maksimum wysiłku w złapanie każdej krzyżówki, która została zgubiona;
- krzyżówki nigdy nie powinno się wypuszczać na wolność celowo.

Odpowiedzialni sokolnicy powinni zastosować wszystkie możliwe środki mające na celu zapobiegnięcie ucieczce ptaków drapieżnych, w szczególności krzyżówek lub ptaków obcych. Co więcej, przyjęty powinien zostać system rejestracji ukierunkowany na identyfikację pochodzenia każdego ptaka (czystorasowe lub krzyżowane) i co za tym idzie, każdy ptak powinien zostać zarejestrowany i oznakowany indywidualnie za pomocą obrączki i/lub mikrochipu. Rozważyć należy również utworzenie internetowego systemu monitorowania zgubionych/utraconych krzyżówek lub egzotycznych ptaków drapieżnych.

Wreszcie, w kontekście dyrektywy ptasiej (79/409/EWG), sokolnicy powinni być zachęceni do ograniczenia stosowania krzyżówek, zwłaszcza korzystania z krzyżówek z gatunkami, które występują jedynie w Ameryce Północnej.

² Psy są znane z wywierania wpływu na różnorodność biologiczną, na przykład, w wyniku polowania na rodzime gatunki lub krzyżowania się z wilkiem. Niemniej jednak, biorąc pod uwagę brak dowodów potwierdzających tworzenie się w środowisku naturalnym Europy samopodtrzymujących się populacji psów łowczych, które uciekły w trakcie polowania, Kodeks postępowania nie obejmuje tego konkretnego zagadnienia.

³ Metoda "łatwego przysposabiania" ptaka do latania

6. Rozważenie eliminacji i kontroli⁴ jako istotnych narzędzi zarządzania inwazyjnymi gatunkami obcymi oraz wspieranie ich realizacji także przy obieraniu na cel gatunków łownych

Zapobieganie może zredukować nowe introdukcje, ale w przypadku, gdy inwazyjne gatunki obce zdążyły się zaaklimatyzować, konieczne może być wdrożenie środków kontroli i/lub eliminacji.

Eliminacja staje się niejednokrotnie niemożliwa lub bardzo kosztowna w przypadku gatunków inwazyjnych zaaklimatyzowanych na dużym obszarze. Jeśli eliminacja jest uważana za niepraktyczną, konieczne mogą się okazać działania kontrolne mające na celu zmniejszenie rozprzestrzeniania się, wielkości i zagęszczenia populacji inwazyjnych gatunków obcych do poziomu akceptowalnego na dłuższą metę.

Eliminację należy wziąć pod uwagę jako środek pierwszej reakcji w przypadku niedawno wprowadzonych inwazyjnych gatunków obcych, a nie w przypadku introdukcji historycznych, zwłaszcza dotyczących gatunków inwazyjnych. Specjalną uwagę należy poświęcić ekosystemom wysp, gdzie potencjalny wpływ na różnorodność biologiczną jest większy i, zważywszy na ich często mały rozmiar i izolację, eliminacja może być wyjątkowo skuteczna.

Wszelkie programy kontroli lub eliminacji muszą zostać odpowiednio zaplanowane. Przed ich uruchomieniem powinno się przeprowadzić analizę kosztów/korzyści, cele powinny zostać jasno określone, a rezultaty programów być odpowiednio monitorowane.

Jak już wspomniano w Europejskiej karcie łowiectwa i różnorodności biologicznej, myśliwi powinni akceptować i rozumieć możliwość zastosowania działań zapobiegawczych lub eliminujących w stosunku do inwazyjnych gatunków obcych, nawet jeżeli są one introdukowane i wykorzystywane w celach łowieckich, w przypadkach, gdy będzie to wymuszone potrzebą ochrony różnorodności biologicznej. Umiejętności oraz wiedza myśliwych mogą być szczególnie cenne w tym kontekście i, jeżeli są oni świadomi problemu i właściwie przeszkoleni, można ich efektywnie zaangażować w programy eliminacji lub kontroli oraz mogą oni stanowić wsparcie systemu wczesnego ostrzegania i szybkiego reagowania w przypadku wykrycia nowego inwazyjnego gatunku obcego.

Po tym, jak myśliwi zaakceptują, że obce gatunki łowne mogą być kontrolowane lub eliminowane, zakres wsparcia, które myśliwi mogą udzielić w celu eliminacji danego gatunku musi zostać oszacowany przez władze dla indywidualnie dla każdego przypadku.

Każdy program kontroli powinien oceniać biologiczne cechy inwazyjnego gatunku obcego, zagadnienia przyrodnicze i społeczne, metody likwidowania populacji oraz wydajność i koszty. Metody kontroli i eliminacji muszą być dobrane pod względem skuteczności, kosztu, bezpieczeństwa, wpływu na środowisko i akceptacji społecznej. Wsparcie społeczne programów eliminacji lub zapobiegania rozprzestrzenianiu się inwazyjnych gatunków obcych będzie prawdopodobnie zależało od przyjęcia metody minimalizującej cierpienie zwierząt. Jak jednoznacznie określono w Zasadzie 10 Europejskiej karty łowiectwa i różnorodności biologicznej, myśliwi również muszą uznawać i stosować się do zasad tego podejścia podczas uczestniczenia w programach eliminacji lub zapobiegania rozprzestrzenianiu się.

7. Współpraca przy programach nadzoru i monitorowania dotyczących inwazyjnych gatunków obcych

Głęboka i tradycyjna wiedza na temat gatunków i środowiska naturalnego myśliwych może zapewnić wartościowy wkład w monitorowanie i badanie dzikich gatunków oraz różnorodności biologicznej, a ponadto jest istotna dla wzmocnienia współpracy z europejskimi instytucjami oraz naukowcami zajmującymi się dziką przyrodą. Myśliwi stanowią doskonały przykład koncepcji "nauki obywatelskiej" lub "obywatela pełniącego rolę badacza", terminów wykorzystywanych w programach opierających się na zaangażowaniu wolontariuszy w monitorowanie zasobów naturalnych w celu poprawy zarządzania i/lub prowadzenia badań.

⁴ Termin "kontrola" odnosi się tu zarówno do kontroli jak i zapobiegania.

Przy zapewnieniu odpowiedniej informacji i przeszkolenia, myśliwi mogą być w istocie efektywnie zaangażowani w programy monitoringu, gromadząc informacje na temat rozmieszczenia oraz liczebności populacji inwazyjnych gatunków obcych lub też odgrywając zasadniczą rolę w nadzorze nad nowymi przypadkami pojawienia się lub wprowadzenia inwazyjnych gatunków obcych, co jest kluczowe dla systemu wczesnego ostrzegania i szybkiego reagowania. Najważniejszym krokiem do zapewnienia dokładnego raportowania jest opracowanie materiałów szkoleniowych i informacyjnych w możliwie zwięzłej i precyzyjnej formie.

ZAŁĄCZNIK 1: ZWIĄZEK MIĘDZY "EUROPEJSKIM KODEKSEM POSTĘPOWANIA W ZAKRESIE ŁOWIECTWA I INWAZYJNYCH GATUNKÓW OBCYCH"
ORAZ "EUROPEJSKĄ KARTĄ ŁOWIECTWA I RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ" (ECHB)

EUROPEJSKI KODEKS POSTĘPOWANIA W ZAKRESIE MYŚLISTWA I INWAZYJNYCH GATUNKÓW OBCYCH	ECHB
1. Wystrzeżenie się celowego i przypadkowego wprowadzania nowych inwazyjnych gatunków łownych	3.4.2.1.A
2. Wystrzeżenie się celowego lub przypadkowego wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków roślin w celu zapewnienia żywności i schronienia gatunkom łownym	3.5.2.2.C
3. Wykorzystywanie obcych gatunków w celu odnawiania populacji wyłącznie, jeżeli są to gatunki nieinwazyjne lub gatunki introdukowane w odległej przeszłości	3.4.2.2.B
4. Wybieranie źródeł w celu odnowy populacji z populacji odpowiednich pod względem genetyki i kontroli chorób	3.4.2.1.D, 3.4.2.2.B
5. Praktykowanie polowań z wykorzystaniem zwierząt przy minimalizowaniu ryzyka ucieczki zwierzęcia oraz wpływu na gatunki rodzime	3.4.2.1.A
6. Rozważenie eliminacji i kontroli jako istotnych narzędzi zarządzania inwazyjnymi gatunkami obcymi oraz wspieranie ich realizacji także przy obieraniu na cel gatunków łownych	3.4.2.1.B, 3.10
7. Współpraca przy programach nadzoru i monitorowania dotyczących inwazyjnych gatunków obcych	3.4.2.2.D